

Hea Kodanik

Vabäühenduste Liidu ajakiri kodanikuühiskonnast

nr 4 (76)

talv
2019

Kuidas me kestame?

Hea Kodanik on Eesti ainus perioodiline kodanikuühiskonna häälekandja, mis ilmub koos oma eelkäija EMSL-i infolehega 1994. aastast hea ilmaga neli korda aastas ja trükiarv on seekord 3900.

Kõik autorid kirjutavad siin vabatahtlikkuse alusel – tuhat tänu sule- ja pildimeistreile!

Tekstid valis ja toimetas

Andrei Liimets | andrei@heakodanik.ee

Kujunduse tegi

Karl-Kristjan Nigesen | karl@nigesen.ee

Keele eest hoolitses

Katrin Kern | kkern@ut.ee

Iga sõna eest vastutab

Vabaühenduste Liit, Telliskivi 60a,

10412 Kalamaja

664 5077 | info@heakodanik.ee

www.heakodanik.ee

ISSN 1736-7263

Internetis loetav heakodanik.ee/uudised (artiklid ükshaaval) ja www.heakodanik.ee/heakodanik (kogu ajakiri ja arhiiv)

Paberil leiad ajakirja Vabaühenduste Liidu kontorist ja maakondlikest arenduskeskustest, Tallinna Lennujaamast ja parematest kohvikutest. Oma postkasti saab ajakirja tellida, kui teatud koguse ja kontaktid heakodanik@heakodanik.ee.

Ajakirja jätkuvalt tasuta ilmutist saab ka toetada – www.heakodanik.ee/toeta, reklaamihinnad leiad www.heakodanik.ee/heakodanik.

Trükitud keskkonnateadlikus trükikojas Ecoprint

Hea Kodaniku kirjastamist ja levikut rahastab Kodanikuühiskonna Sihtkapital.

SISEMINISTEERIUM

KÜSK Kodanikuühiskonna Sihtkapital

KODANIKUÜHISKONNA TOETUSEKS

Sisukord

Sissejuhatus lk 4–5

Mikael Raihhelgauz jagab mõtteid oma unistuste Eestist.

Õhus lk 6–7

Kodanikuühiskonna aasta tegijad, Arvamusfestival 2019, HMN.

Kodanikuühiskond 2027 lk 8–9

Alari Rammo loeb kristallkuulilt järgmise valitsuse edusammude kohta.

Kuidas me kestame? lk 10–17

Andrei Liimets uurib, mis ootab Eesti sündimust, rännet ja tööhõivesüsteemi.

Puuetega inimesed lk 18–19

Mihkel Tökke kirjeldab, kuidas kaasata ühiskonda puuetega inimesi.

Kodanikuühiskonna Sihtkapital 10 lk 20–25

Agu Laius vaatab tagasi ja edasi, millist tuge kodanikuühiskond vajab. Vestlusringis räägivad Kristiina Tõnnisson ja Tiit Riisalo Andrei Liimetsale oma ajast KÜSKi nõukogu esimehena.

Riigireform lk 26–27

Veiko Lember kirjutab kodanike ja riigi koostööst uute tehnoloogiate abil.

Sotsiaalne ettevõtlus Eesti kogukondades lk 28–31

Elu leidub ka väljaspool suurlinnu! Jaan Aps tutvustab ägedaid sotsiaalseid ettevõtteid kõikjalt Eestist.

Kogukonnapraktika lk 32–35

Helen Talalaev võtab kokku viis õppeaastat toimunud kogukonnapraktika senised tulemused ja õppetunnid.

Kuidas jõuda pressiteatest partnerluseni? lk 36–39

Kolmandas Hea Kodaniku klubis räägiti vabaühenduste ja meedia suhetest. Maria Laanjärv pani olulisema kirja.

Vabaühenduste Liit ja liikmed lk 40–41

Kuidas noored paremat tulevikku loovad, räägib Eesti Noorteühenduste Liit.

PARUSSKI lk 42–43

Kaanel: Birgit Püve

Birgit Püve on vabakutseline fotograaf, kelle töid on näidatud isikunäitustel Eestis, Poolas, Venemaal, Saksamaal ja Suurbritannias ning grupinäitustel nii Euroopas kui ka Ameerikas.

Oma töödes on ta seni keskendunud selliste teemade uurimisele nagu mälu ja identiteet. Sealhulgas on ta uurinud näiteks Vao majutuskeskuse elanike suhet end ümbritseva uue võõra keskkonnaga seerias „Varjupaik/Sanctuary“ ja eestlaste enda identiteeti seerias „Eesti dokumendid“. Kolmel aastal on ta saanud Eesti Pressifotograafide Liidu korraldataval konkursil kategooriavõidu (kahel aastal portreede ja viimati spordi kategoorias, kus portreeteris noori Eesti sumomaadlejaid). Näituseprojektide kõrval teeb Birgit kaastööd Eesti ja välismaa väljaannetele ning töötab osaaajaga Arvo Pärdi Keskuses.

Seekordse ajakirjanumbri kaanefoto ja kaaneloo pildid pärinevad fotoseeriast #kuidasmekestame, mis kajastab rahvastikum muutuste mõju inimeste argielule. Algatus on sündinud Avatud Eesti Fondi, Eesti Koostöö Kogu, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja, Eesti Töandjate Keskliidu, Mainor ASi, TalTechi, Teenusmajanduse Koja ja Vabaihenduste Liidu koostöös. Samal teemal toimuvad kogukondlikud arutelud ja ideetalgud üle Eesti. Rohkem infot kestame.rahvaalgatus.ee.

Andrei Liimets päris fotoseeria kohta lähemalt.

Kuidas sa sellise fotoprojekti juurde jõudsid, mida sellest ootasid?

Fotoprojekti idee tuli Avatud Eesti Fondilt, kes sellega minu poole pöördus. Mõtted, millega nad teiste organisatsioonidega koostöös olid mõnda aega tegelenud ja millest fotoprojekt välja kasvas, kõnetasid mind kohe algusest peale.

Mida sa nende piltide tegemise jooksul Eesti ja eestlaste kohta õppisid?

Kindlasti ei ole võimalik üldistada, sest iga koht, kus ma käisin, ja selle kontekst on ainulaadne. Täpselt samamoodi on ainulaadsed iga paiga inimesed. Kindlasti sain kinnitust sellele, kui ettevõtlikud, nutikad, vähenõudlikud, töökad ja Eestile truud on

meie suurtest keskustest väljaspool elavad inimesed. Nende peal püsibki Eesti väikeste paikade ja piirkondade elu. Ja tegemist ei ole ainult eesti rahvusest inimestega.

Kui kerge või raske oli inimestega kontakti saada, et neid nõnda lähedalt ja isiklikel hetkedel pildistada?

Pean tunnistama, et inimestega kontakti saamine oli üllatavalt kerge. Need, kelle juurde jõudsin, mõistsid ka ise, et teema, mida me käsitleda püüame, puudutab neid otseselt või kaudsemalt, ja tajusid selle olulisust. Kindlasti aitas kontakti suurendada ka inimestega koos veedetud aeg – aja pühendamine ja nendega rääkimine. Olen igale üksikule inimesele, kes end selle projekti raames jäädvustada lubas – ja kes sellega omakorda meie ettevõtmisele aega pühendas ja oma panuse andis –, väga, väga tänulik.

Mis sind kõige enam üllatas, rõõmustas, kurvastas?

Üllatas ja ühtlasi kurvastas see, kui palju on meil mahajäetud või juba hääbunud talukohti. Mõõda Eestit ringi sõites hakkas see väga silma. Ja samal ajal on need kohad keset väga ilusat maastikku. Sisuliselt on neist saanud asustamata, hääbuvad alad ja need alad tunduvad suurenevad.

Rõõmustasid kohtumised nendesama inimestega, kes on väga inspireerivad, kes väärtustavad ja hoiavad oma elukohti ja vaatamata sellele, et elu keskustest eemal

nõuab iga päev tihti suuremat pingutust, on säilitanud eluterve hoiaku, avatuse ja väga suure armastuse Eesti vastu. Nende inimeste nägu ongi Eesti väljaspool suuremaid linnasid.

Kas on mõni hetk või pilt, mis on sulle endale mingil põhjusel eriti oluline?

Eredalt on meelde jäänud kaks käiku, mis on kogu projekti vaadates omamoodi sümbolised. Ühel juhul elab vanem naisterahvas Ida-Virumaal Sirgala keskusküla viiekorruselises majas ihuüksinda kolmanda korruse korteris, teisel juhul elab samamoodi üksinda naine Meerapalu ammu suletud koolimajas. Mõlemad suured hooned olid kunagi elu ja rahvast täis, nüüdseks pole peale nende jäänud kedagi. Kool on teatavasti ka väga oluline asutus koha kestma jäämise mõttes. Kui need kaks kodukohta patriooti meie hulgast lahkuvad, saab Eesti jälle juurde paar kummituslikku ja tühja hoonet, ja sealt edasi ühel päeval võibolla ka küla, asula ja nii edasi.

Teine mõtlemapanev käik oli Vana-Koiola hooldekodusse Põlvamaal, mida tahtsin jäädvustada, sest selles asus varem koolimaja. Täiesti juhuslikult leidsin sealt naisterahva, kes oli käinud seal kunagi algkoolis ja jõudnud nüüd ringiga endisesse koolimajja tagasi – hooldekodu elanikuna. See, et koolimaja ehitatakse ümber hooldekoduks, ütleb nii mõndagi meie rahvastiku ja asustuse olukorra kohta.

Birgit Püve

Unistus Eestist

Erakogu

Läksin suvel Sauele ühe koguduse-kaaslase juurde jaanipäeva tähistama. Rongipeatusest maja poole liikudes möödusin pingi peal istuvatest härrastest. Kell oli tegelikult veel üsna varajane, aga nad olid juba vindised. Miski ütles mulle, et nad ei ole sellises olekus üksnes pühade aegu. Igatahes, kui olin neist juba nii kümme meetrit möödas, kostis ühe härrasmehe kommentaar: „No see pole küll siit maalt pärit!“

Mõtlesin, et kiiret pole – miks mitte neid eksiarmusest välja juhatada. Tegin

180-kraadise pöörde ja küsisin, miks nad seda arvavad. Mehed olid muidugi kohkunud. Nad ei osanud oodata, et ma neid eesti keeles kõnetan. Härra, kes oli vähem joonud, hakkas ennast kohmakalt välja vabandama. Too, kes oli rohkem purjus, kutsus aga julgelt enda kõrvale istuma. Oleks mulle ka õlut pakkunud, aga neil oli juba otsas. Küsis, kust ma siis pärit olen. Millegipärast inimesed kunagi ei rahuldu sellega, kui vastan, et olen Tallinnast. Nad tahavad teada, kust ma päriselt pärit olen. See mees polnud erand.

Hakkas küsitlema. „Kuule, aga kelle poolt sa jalkas oled?“ – Eesti poolt muidugi. – „Eesti ei mängi.“ – No siis vahet pole. – „Äkki ikka Iisraeli poisid, neil väga kärmed jalad!“ – Vahet pole. – „No ma ise olen jaapanlaste poolt! Väga ausalt mängivad, tead!“ ... Ja nii see jätkus. Lõpuks sain aru, et ei pääse sealt, kui ei räägi neile kogu tõe. Ütlesin, et olen Vana-Egiptusest. „Egiptusest!“ – Vana-Egiptusest. „Vana-Egiptusest! No kuule, aga seal on ju need püramiidid... Kuidas te need kivid sinna otsa saite?“ – Kuule, ma ei hakka ju sulle siin täiesti tasuta ärisaladust välja lobisema ...

Naersime natuke koos ja läksime lõpuks lahku. Mehed osutusiasid väga sõbralikeks. Ütlesid, et kui Sael ära eksin, siis võin alati nende poole pöörduda. Nad ei suutnudki lõpuks uskuda, et olen Eestis sündinud ja päris eestlaseks üles kasvanud. Tundusin neile võõrana. Mingis mõttes oli neil ehk õigus. Mingis mõttes me elamegi eri riikides. Võib-olla teen liiga kauguleulatuvaid järeldusi, kuid mulle paistis, et nad elavad Eesti paratamatuses. Paratamatuses, kus homme päev toob tänasest suuremat viletsust ja isegi armas Walteri õlu muutub kasvavate aktsiiside tõttu järjest raskemini kättesaadavaks.

Mind jällegi kasvatasid inimesed, kel oli Eesti unistus. Mu isa tuli siia riiki 1993. aastal. Ema on küll siin sündinud, aga ta enda vanemad olid immigrandid. Eestist oleks vabalt võinud saada lihtsalt üks vahepeatus nende eluteel, aga neil olid teised plaanid. Nad jäid siia, said hariduse, õppisid ära eesti keele. Emast sai õppejõud, isast ettevõtja. Nähti nii helgemaid kui ka raskemaid aegu, aga kunagi ei muutunud nad lihtsalt ellujääjateks. Mu isa ja ema on alati unistanud jätta endast midagi, mis jääb kestma ka pärast neid. Isa jaoks on see kindlasti tema äri. Ema jaoks õpilased, kelle arengusse ta innukalt panustab.

Neil on üks veelgi suurem investeering. See kannab nime „Jonathan, Rebeka Mia ja Mikael“. Kui läksin esimesse klassi, siis ei osanud ma kuigi hästi eesti keelt. Iga veerand anti meile kätte kohustusliku kirjanduse nimekiri, kust tuli kaks raamatut valida. Minu emal oli viitsimist istuda minu kõrval, kui ma neid raamatuid silphaaval lugesin. Ainult et kahe raamatu asemel lugesime kõik nimekirja raamatud läbi. Sama innukust on ta üles näidanud ka mu õe ja venna puhul. Alates seitsmenda

klassist võttis isa mind iga suvi paariks nädalaks kontorisse praktikale, andes võimaluse iseseisvalt veidi raha teenida.

Ta jagas nippe läbirääkimiste pidamisest ja jutustas avameelselt väljakutsetest, millega juht kokku puutub. Kahtlustan, et ettevõtluskoolist neid teadmisi ei saa. Aga lisaks sellele näitasid mu vanemad, et kõik need asjad pole veel kõige tähtsamad, vaid tähtsad on suhted, mis sa oma elus lood. Tähtis on olla järjepidev.

Huvitav on see, et enamik „Eesti tööturg 2035“ stsenaariumidest töötab ühel või teisel moel radikaalset majanduslikku lõhestumist. Kahekümne aasta pärast on meil teatud progressiivne eliit, kellel on kõrgharidus, väga kõrgelt tasustatud töö, korter Kalamajas, iPhone ja kolmeeurone *flat white* pihus. Ja siis on prekariaat, kellel töökoha olemasolu sõltub sellest, kas telefoniäpis on parajasti mingeid tööpakkumisi üleval. Mainitud hüvedest on neil ainult iPhone, ilmselt küll katkise ekraaniga.

Ebavõrdsus iseenesest ei ole probleem, kui kõigi sissetulekud kasvavad. Probleem algab sealt, kus tekivad paralleelühiskonnad. Kui 20% elab Eesti unistuses ja ülejäänud Eesti paratamatuses, siis on jama käes. Ma unistan Eestist, kus olenemata majanduse hetkeseisukorrast ei ole nende Saue vindiste härrasmeeste lapselapsed määratud samal pingil istuma, Walteri pudel käes. Ma unistan Eestist, kus iga noor saab mõõdukate pingutustega Eesti paratamatusest Eesti unistusse liikuda. Aga selline Eesti ei sünni iseenesest.

Hakkasin sügisest andma matemaatika järeleaitamistunde. Enamik mu õpilastest käib üheksandas klassis. Avastasin üllatusega, et paljudele teeb raskust harilike murdude liitmine. Küsimusele, palju on $\frac{3}{4} + \frac{2}{5}$, sain vastuseks $\frac{5}{9}$. See teema pidi neil juba kolm aastat tagasi selge olema! Ja ma arvan, et minu õpilased on veel üsna tublid – enamasti neljalised õpilased. Nende vanemad hoolivad laste tulevikust. Maksavad eratundide eest, jälgivad, et lastel oleks kodused tööd tehtud ja hinded korras. Kardan oletadagi, mis vähem motiveeritud peredest noorte peades toimub! Arvake ära, mida inimesed kõige sagedamini ütlevad, kui saavad teada, et ma matemaatikat õpin! „Oh, mina ei saanud koolis üldse matemaatikast aru ...“ Kitsa matemaatika eksami keskmine tulemus on 37,4 punkti. 37,4 sajast! See tähendab, et keskmine õpilane ei saanud pooltki aru!

Laia matemaatika valinu mõistab veidi üle poole, aga sellest on vähe abi.

Aga võib-olla meil on lihtsalt palju andekaid humanitaare? Ei ole! Keskmine eesti keele eksamitulemus oli 60,2 punkti. See on kesine kolm. Ehk siis keskmise gümnaasiumilõpetaja kirjutatud tekst on kohmakalt sõnastatud ja grammatilisi vigu täis. Sobib ainult Postimehe kommentaariumisse! Tema kirjanduslik silmaring piirdub aga Delfi hommikuse uudistevoo ja annaabi.ee sisukokkuvõtetega. Mida nad kõik kaunis digitulevikus tegema hakkavad?

Meil on teisigi probleeme. Üks nendest on demograafia. Inimarengu aruanne prognoosib, et praeguste trendide jätkumisel elab Eestis 80 aasta pärast vaid 800 000 inimest ja ligi kolmandik neist on pensionialised. Sellistes tingimustes riigieelarve koostamine on paras väljakutse. Me võiks selle peale juba praegu mõtlema hakata.

Nad on teinud teadliku valiku jääda siia, siduda oma tulevik meie riigiga. Ja ehkki nad võivad aeg-ajalt vinguda, uskuge mind, enamik neist armastab Eestit.

Või siis suhted venelastega. Me kõik teame, et Eestis on palju tublisid venelasi ja slaavi-eestlasi, kes on suurepäraselt lõimunud ja annavad suure panuse meie ühiskonda. Hiljuti ilmus just lugu mu sõbrast Igor Ahmedovist, kes tuli esimese kutse peale kaugelt Inglismaalt kaitseväge välkõppustele. Müts maha tema ees. Olen ta üle väga uhke, aga nüüd mõte, mida võib-olla edumeelses seltskonnas valjusti välja ei ütleks: kõik slaavi inimesed pole nii tublid nagu Igor. Nad ei pruugi osata eesti keelt, saadavad oma lapsed vene kooli, tähistavad jõule kaks nädalat hiljem ja – Jumal hoidku – vaatavad ETV+-i asemel Pervõi Baltiiski kanalit ning arvavad, et Putin on ikka päris kõva mees. Kõigele sellele vaatamata on nad ikkagi meie inimesed. Nad on teinud teadliku valiku jääda siia, siduda oma tulevik meie riigiga. Ja ehkki nad võivad aeg-ajalt vinguda, uskuge mind, enamik neist armastab Eestit palju rohkem kui Venemaad. Unistan Eestist, kus

ka slaavi inimesed on tõesti omad.

Loomulikult võib valukohtade loetelu pikalt jätkata – mõte pole selles. Eestlasena kipume olema liiga pessimistlikud. Vahel võib tunduda, et kohe-kohe ongi lõpp käes. Peagi sureb viimane ussisõnade lausuja ning jääb ainult higis ja vaevas kibedat leiba näksida. Meile maalitakse õõvastavat stsenaariumi: Eesti kas kaotab globaalse kapitalismi dünaamikas oma-näolisuse või siis taandub perifeerseks väljasuremisele määratud kartulivabariigiks.

Ma ei usu, et kumbki neist saatustest meid tabab. Praegu on Eesti kuldajastu. Eesti inimesed on rikkamad kui kunagi varem. Kodanikuvabaduste ja majandusvabaduse poolest oleme maailma tipus. Meid ei puudutanud Ida-Euroopat tabanud demokraatiakriis. Jah, meie ees on väljakutsed, millega peame viivitamatult tegelema. Aga me saame hakkama.

Ma olen kuulnud päris mitme inimese käest, et nad on valmis Eesti eest surema. See on igati kiiduväärne, aga mina mõõdan patriotismi natuke teiste parameetritega. Kas sa oled nõus kulutama paar tundi nädalas, et teha midagi kasulikku oma riigi või kogukonna jaoks? Kas oled nõus loovutama paarkümmend eurot oma rahakotist, toetamaks mõnda kultuuriprojekti või algatust, mis teeb Eesti inimeste elu paremaks?

Selleks et olla head kodanikud, ei pea metsatallu kolima või ootama võimalust mõnda vägitegu sooritada. Piisab sellest, kui teed oma igapäevast tööd natuke paremini kui eile; kui suhtled paar tundi rohkem oma lastega; kui kulutad 15 minutit päevas, et mõelda päris probleemidele, millega me silmitsi seisame, lugeda võimalikest lahendustest ja mõista, mida näiteks riigikokku kandideerijad parajasti pakuvad. Kui inimesi reaalselt huvitaks haridus, demograafia, majandus ja muud suured küsimused, siis ka need, kes otsuseid vastu võtavad, ei saaks neid teemasid ignoreerida.

Olen pikalt rääkinud sellest, millisest Eestist ma unistan. Kogu selle jutu saab võtta kokku ühe lausega: unistan Eestist, kus iga inimene sülitab paratamatusele näkku ja teeb iga päev väikesi asju, et suurt visiooni ellu viia.

MIKAEL RAIHHELGAUZ
tudeng

Kohendatud visioonifoorumil
Viimane Vile peetud kõnest.

Arvamusfestival 2019 juhtmõte on tulevik

Seitsmenda Arvamusfestivali programmi on eriti oodatud arutelud, mis moel või teisel valmistavad meid ette tulevikuks. Ideekorje avaneb jaanuaris.

Tulevik on 2019. aasta festivali teemaks valitud EV100 juubelperioodi viimaste riigi loomise verstaapostide valguses. Rahvusühikooli 100. sünnipäeva aastal on eriline tähelepanu akadeemilise maailma ja teadlaste rollil avalikus diskussioonis. Festivali eestvedaja Maiu Lauringu sõnul on paratamatu, et tulevik toob endaga kaasa üha rohkem muutusi ning et inimestele on omane olla muutuste suhtes ettevaatlik.

„Sel aastal küsime, kuidas luua lepitust ja olla valmis selleks, mida tulevik tuua töötav. Kas mõistame, millist tulevikku ühiskond praegu loob?“ ütles Lauring. „Meie usume, et tulevik on just selline, milliseks seda ise oma tänaste otsuste ja tegudega kujundame, aga mida arvavad teised?“ viskas ta küsimuse õhku.

Tulevikul on mitu mõõdet ning et täpsemat fookust seada, on orientiiriks seatud aasta 2035, mis on ka Eesti riigi uue pikaajalise strateegia koostamise aluseks. Kus oled sina 2035? Milline on tulevikuinimene? Millised on tuleviku ärimudelid ja ettevõtete ühiskondlik roll? Kuidas hoida meie elukeskkonda elamiskõlblikuna? Milline on vabaühenduste ja aktiivsete kodanike roll tulevikus? Mis meid tuleviku puhul hirmutab, mis aga annab lootust? Millised on

kohalikud, regionaalsed, globaalsed trendid, millega peame arvestama juba praegu? Kuhu areneb arutelukultuur ja kodanikuaktiivsus? Need on mõned küsimused, millega festival ärgitab kaasa mõtlema ning ideekorjeks valmistuma.

Ideekorjesse on eriti oodatud arutelud, mis aitavad lahti seletada mõnd keerulist teemat ning luua paremat mõistmist polariseerunud poolte vahel, samuti arutelud, mis keskenduvad lahendustele ja näitavad, kuidas me saame tulevikku ise suunata. Festivali korraldajad soovivad otsida põnevaid arutlemisviise, mis võimaldaks kaasata võimalikult palju teemast huvitatud inimesi, ning leida juba ideekorje ajal koostööpartnereid, kellega mõne aruteluala sisu ühiselt ette valmistada. Arutelud toimuvad eesti, vene või inglise keeles.

Avalik arutelude ideekorje on avatud 2. jaanuarist 4. veebruarini. Seejärel ideid hinnatakse ning neist moodustub pingerida, mille põhjal pannakse kokku festivali kava. Aruteluvalade ettevalmistus algab koostöös nende korraldajatega märtsis, nii et juuni alguses saaks festivali kava avalikustada.

Oma idee saab teele panna Arvamusfestivali kodulehel asuva vormi kaudu. Kui sa pole kindel oma idee sobivuses, kirjuta esimesel võimalusel info@arvamusfestival.ee ja festivali korraldajad annavad suunavat nõu. Arvamusfestival toimub 9. ja 10. augustil Paides.

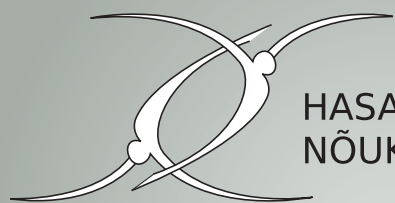
ANNA HEA KODANIKU AJAKIRJALE TAGASISIDET

Hea Kodanik on parim asi pärast viilutatud saia? Või kõige jubedam asi, mida sa iial käes hoidnud oled? Tahame rääkida Eesti ühiskonnas ja meie ümber olulistest asjadest läbi kodanikuühiskonna prisma. Kuidas seda uuel aastal veel paremini teha, ütle meile tagasisideankeedil www.heakodanik.ee/heakodanik.

RÜNNAKUD kodanikuühiskonna pihta sagenevad

Sügisel valminud USA Arengukoostöö Agentuuri (USAID) iga-aastane Ida- ja Kesk-Euroopa ning Euraasia riike hõlmav vabaühenduste elujõulisuse indeks tõdes Eesti kiire arengu peatumist ja sagenenud rünnakuid kodanikuühiskonna suunas. Uuringus vaadeldi kokku 24 riigi valitsusväliste organisatsioonide hetkeseisu. Ühenduste elujõulisust mõõdetakse seitsme näitaja alusel: seadusandlik keskkond, tegutsemisvõimekus, majanduslik elujõulisus, huvikaitse, teenuste osutamine, tugistruktuurid ning avalik maine. Eesti asub vaatamata murekohtadele indeksis jätkuvalt esikohal.

HASARTMÄNGUMAKSU
NÕUKOGU

1995–2018

HMNi tulevikuga möödukas **SEGADUS**

Riigikogu võttis oktoobris vastu kümme aastat arutatud seadusemuudatuse hasartmängumaksu nõukogu kaotamisest 2019. jaanuarist, aga kuidas raha edaspidi jaotama hakatakse, selgub ilmselt alles uue aasta alul.

Nii palju on olnud varemgi teada, et kultuuriministeerium ei hakka ise enam midagi jagama, vaid delegerib töö olümpiakomiteele ja rahvakultuuri keskusele. Haridus- ja teadus- ning sotsiaalministeeriumi tabas aga fakt, et seadusemuudatus päriselt läbi läks, ilmselt veidi ootamatult ja nemad hakkasid alles hilissügisel tõsisemalt süvenema.

Nõnda on tekkinud natuke kaost, paanikat ja korralagedust, sest novembri keskel saabus vana tava järgi aastatoetuste taotlemise tähtaeg. Sellesse suhtusid eri ministeeriumid isemoodi, aga ilmselt ei otsusta nõukogu enam ühegi maja 2019 suurtoetusi. Kes otsustab, veel ei tea. Mis saab edaspidi väiketoetustega, kah ei tea. Mis saab hasardi neljanda rea ehk regionaalsete investeringutoetustega, samuti ei tea, ja seda nuputab parasjagu rahandusministeerium.

Nii et võtame asja maru rahulikult, üleminekuajal ei ole kõiki vastuseid kohe olemas, aga saame loota parimat ning oma ministeeriume ise torkida, et nad plaane ikka võimalike taotlejatega arutaks. Ministeeriumid vähemasti kinnitavad, et lähtuvad kogu muudatuse algsest eesmärgist: et rahastamine oleks edaspidi läbipaistvam, eesmärgipärasem ja stabiilsem. Kel on hasardi teemal muresid või rõõme, kirjutab alari@heakodanik.ee.

PANEME HARIDUSIDUD KASVAMA

Eesti ettevõtjad asutasid miljonieurose **HARIDUSFONDI**

Eesti ettevõtjad käivitasid Heateo Haridusfondi nimelise filantroopiafondi. Eesmärk on pakkuda seemnekapitali katsetamiseks uudeid lahendusi Eesti haridusvaldkonnas. Järgmise kolme aasta jooksul plaanib fond panustada miljon eurot mõjusatesse haridusalgatustesse. Haridusfondi idee algatajad on Taavet Hinrikus, Martin Villig, TransferWise ja Taxify. Haridusfondi juhib Heateo Sihtasutus.

Fond toetab algatusi, mis tegelevad Eesti hariduse kitsaskohtadega. Asutajad näevad probleemidena Eesti õpetajaskonna järelkasvu puudust, koolijuhhi töö vähest väärtustamist ja noorte haridustee katkemist põhikooli järel. Erilise tähelepanu all on koolinoorte STEAM (loodus- ja täppisteaduste ained ning loovus ja meeskonnatöö) oskuste arendamine, mis on nüüdisajanduse võtmekompetentsid.

Inimesed ja meeskonnad, kel on idee ja plaan, kuidas lahendada kitsaskohti Eesti haridusvaldkonnas, saavad rohkem infot fondi kohta Heateo SA kodulehelt www.heategu.ee.

Vabaühenduste Liit otsib **AASTA TEGIJAI**

Vabaühenduste Liit kutsub üles esitama kodanikuühiskonna aasta tegijate kandidaate. Jaanuaris toimival tänuüritusel tunnustatakse inimesi, algatusi ja ühendusi, kes on aidanud elul Eestis paremuse poole liikuda.

„Tugev ja toimiv ühiskond vajab aktiivseid kodanikke, kes võtaks vastutuse enda ümber toimuva eest ning püüaks laitmise asemel aidata ja lahendusi leida. Soovime selliseid inimesi märgata, toetada ja aasta tegijatena eeskujuks tuua,“ ütles Vabaühenduste Liidu juhataja Kai Klandorf.

Kategooriad sõltuvad käesoleva aasta tähelepanuväärsetest algatustest ja sündmustest, ent enamasti tunnustab Vabaühenduste Liit tegijaid järgmistes kategooriates:

- aasta vabaühendus, kes organisatsioonina on nii eeskuju, liigutaja kui ka mõjutaja;
- aasta avaliku võimu esindaja, kelleks võib olla kodanikuühiskonna edenemist toetanud asutus või inimene;
- aasta ettevõtte, kas siis sotsiaalne või mitte, aga kindlasti selline, kes on enam kui sponsor;
- aasta missiooniinimene, kes teeb häid asju südame, hinge ja mõistusega;
- aasta tegu, milleks saab nimetada märgilisi mulluse muutuse kodanikuühiskonnas.

Kandidaadid on oodatud 8. jaanuarini 2019 veebiaadressil www.heakodanik.ee/aasta-tegijate-tunnustamine. Väljavalitud pärjatakse 24. jaanuaril Riigikogu Valges saalis.

Kodaniku- ühiskond aastal 2027

Järgnev artikkel on tulevikust, aastast 2027, kui täitunud on kõik vabaühenduste soovid. **ALARI RAMMO** võrdleb tänast kodanikuühiskonda kümne aasta tagusega ja meenutab, mida 2019 ja 2023 valitud parlamendid ära on teinud.

Viimase kümnendi suurim edulugu oli kahtlemata 2020. aastal käivitatud kogukonnademokraatia programm, mis rahva omavahel ja valitsejatega taas ühendas. Omavalitsusi on järel vaid viisteist, aga neid juhitakse alt üles ja inimesed tunnevad, et nende häälel on kodukohas kaalu. Isegi Tallinn on muutunud inimnäoliseks ja üle Eesti peavad valla- ja linnavalitsused oma küla- ja asumiseltsi sama vajalikeks partnereiks, kui on katusorganisatsioonid ja võrgustikud ministeeriumidel.

Ah õigus, ministeeriume kunagiste silotornidena ju polegi enam, aga vabaühendustest strateegiliste partneritega ei kasutata kaasamise mõistetki, vaid tööd tehakse usalduslikult koos, idee tekkimisest kuni elluviimiseni. Kõik otsused lähtuvad analüüsist ja teadmistest, ametniku põhiroll on olla hea koosoleku juht.

Tänu usalduse tõusule on valitsemine muutunud ka palju avatumaks: poliitika elluviimise edenemist ja üldse kõike saab igaüks jälgida internetist reaajas, sest juhtimine põhineb kvaliteetsetel andmetel. Lõpuks ometi ei müü valitsus inimestelt kogutavaid, nt äriregistri andmeid, vaid igaüks saab kõigi andmetega uut väärtust luua – internet on täis ägedaid lehti, kus andmetega on kõiksugu vigureid tehtud ja neid visualiseeritud. Isegi paar kuritegu avastati, kui sai võrdlema hakata igasuguseid seoseid raha ja inimeste vahel.

Õigusloome ehk otsuste kujunemine muutus juba eelmise valitsuse ajal täiesti läbipaistvaks, olles jälgitav idee tekkest kuni Riigi Teatajas avaldamiseni. Igaüks näeb ja mõistab, miks just nii- või naasugune otsus tehti, pärinegu idee või muudatusettepanek siis huvigrupilt,

ametkonnalt, rahvaalgatusest või parlamendist. Kõik kunagi segased ja harali infosüsteemid on loogiline tervik, mida kadestab pool maailma (teine pool on meilt juba õppinud). Jah, isegi elnõude infosüsteem ja Riigikogu koduleht on kasutajasõbralikud!

Kui näiteks kümnendi eest ehk enne valimisi 2019 olid ettevõtjad loonud vaid kaks mõjufondi ühiskondlike probleemide lahendamiseks, tegutseb nüüd neid juba kümneid. Valitsus kaotas nimelt piirangud äriühingute annetustele ja pakkus veel eraldi maksukommi neile, kes annetavad aastast üle 100 000 euro.

Ka inimeste jaoks pole annetamine enam jõuluaegne telefonikõne, vaid igaüks teab, et ta saab palgast kuni 10% annetades kogu tulumaksu tagasi. Tuhandel on juba uut sorti püsiannetused – Swedbank, Telia ja mitu idufirmat olid esimeste tööandjate seas, kes löid koos kõigi töötajatega oma ettevõtte filantroopiastrateegia ja panevad meeskonna annetustele iga kuu teist sama palju ettevõtte poolt otsa. Sellist duubeldamist motiveerib valitsus sotsiaalmaksuvabastusega.

Ka maksumaksja raha kasutamises toimusid mõne aastaga suured muutused. Omaaegset katuseraha on nii vabaühendustel kui ka erakondadel piinlik meenutada ja tegevuspõhine eelarvestamine koos „Eesti 2035“ arengukava raamidega on korrastanud riigivalitsemise palju loogilisemaks ja ühtsemaks. Nii on vabaühenduste rahastamine aus ja läbipaistev, eesmärkidest lähtuv.

Pisikeste projektitoetuste asemel paljudest fondidest on sadadel organisatsioonidel viieaastased tegevustoetuse lepingud, mille aruandlus ei tähenda kunagist tšekkides tuustimist, vaid tulemuste ja mõju mõõtmist. Enamasti ei vaevuta üksikute lepingute aruandeid küsimagi, vaid valitsus hindab iga viie aasta tagant kogu valdkonna arengut tervikuna, sealhulgas vabaühenduste panust. Aktiivseid inimesi ei kiusata juba ammu aega ka muu bürokraatiaga – näiteks väikesed MTÜd ei pea üldse riigile aastaaruandeid esitama ja äriregistriga suhtlemine on palju lihtsam.

Rohkelt asju, mis kümne aasta eest veel paljude pähe ei mahtunud, on nüüdseks iseenesestmõistetavad. Mäletate veel ühiskonna kolmeks sektoriks jagamist? Tegelikult oli päris revolutsiooniline lõpetada vahetegemise, kas tegutsed äriühingu, ühistu või kasumitaotluseta organisatsioonina: kõik toetused ja soodustused lähtuvad eesmärgi saavutamisest, mitte formaalsetest tunnustest.

Vabakond on jätkuvalt hinnatud partner avalike teenuste osutamisel, mille eest makstakse õiglast hinda ja kaetakse ka arendus- ja investeringukulud. Riigihangeteski on väärtused ometi hinnast kõrgemale tõstnud ja nii keskkonna- kui ka sotsiaalsed kaalutlused on avaliku raha kasutamisel endastmõistetavaks muutumas.

Mõne kuu pärast, märtsis 2027, valime jälle parlamenti ja esimest korda ei esita huvigrupid parteidele ühtki manifesti. Mitte et Eesti valmis oleks, aga meie osalusel ja arutelul põhinev demokraatia toimib niisamuti ja ühiselt otsitakse huvide tasakaalu iga päev, mitte üksnes valimiste eel. Kasvanud on ka inimeste positiivne enesekindlus ning palju vähem on teki sikutamist äri- ja avaliku huvi, linna ja maa, omade ja võõraste või noorte ja vanade vahel.

Vahepealne majanduskriisi ei suutnud meid oluliselt uuesti tülli ajada. Eks meid päästis ilmselt see, et kümnendate lõpus mööda ilma rullunud populismilaine ei

jõudnud oluliselt Eestile kahju teha ja liberaalne demokraatia ei vankunud.

Kui geenivaramu andmete analüüsil selgus 2020, et mingit põliseestlast pole kunagi olemas olnudki, tekkis muidugi mõõdukas identiteedikriis. Ühe rahva-

kogu õige eestlase defineerimiseks siis veel korraldasime, aga üheskoos arutades selgus, et meie kultuuri olulisemad alustalad on kukeseentega vehkimise asemel igapäevane mõistlikkus ja sõbralikkus. Kõik said aru, et nii on vist tõesti parem.

Vabaühenduste soovid uuele valitsusele

- 1. Panna e-demokraatia tööle.** Huvitatud inimestel või gruppidel puudub mugav võimalus riigivalitsemises kaasa rääkida või teavetki saada, sest eelnõude infosüsteem, Riigikogu koduleht, osalus- ja rahvaalgatusveebid ning Riigi Teataja on hajali ning pigem dokumendiregistrid. E-demokraatia toimimiseks tuleb luua ühtne kasutajasõbralik vaade ja töövahendid nii ametnikule, huvigrupile kui ka igale inimesele. Lisaks tuleks muuta kõik riigi kogutavad andmed tasuta kättesaadavaks masinloetaval kujul (sh äriregister ja aastaaruanded), mis võimaldab igaühel luua näiteks oma teemalehti või rakendusi.
- 2. Tõsta õigusloome kvaliteeti.** Otsuste aruteluta läbisurumine saja päeva või kiireloomulisuse templiga vähendab nii õigusloome kvaliteeti kui ka usaldust riigi vastu. Ka nn poliitilised otsused peavad põhinema teadusel, mõjuanalüüsil ning kaasamisel, sama oluline on otsuste kujunemise läbipaistvus ja võimalus kokkulepitu elluviimist jälgida.
- 3. Tihendada strateegilist partnerlust.** Õigusloomet parandab ka asja tundvate ning avalikku huvi kaitsvate esindusorganisatsioonidega püsikindlate suhete hoidmine – seda tagab strateegilise partnerluse edendamine, sealjuures mitmeaastased tegevustoetuste lepingud ja ühine infoväli.
- 4. Rohkem tähelepanu kohalikule demokraatial.** Igal heal kodanikul on soov kogukonnaelus kaasa rääkida ja mõjutada end puudutavaid otsuseid. Ühinemise järel vajavad nii kohalikud omavalitsused kui ka küla- ja asumiseltsid keskvõimu tähelepanu ja tuge, et avatud valitsemisel ja partnerlusel põhinevad suhted tõhusalt toimiks. Selleks tuleb ellu kutsuda programm kohaliku demokraatia toetuseks.
- 5. Ergutada erasektori panust.** Erasektori soov ühiskonnaasjadesse, kultuuri või sporti panustada on suur, ent annetamise ja filantroopia soodustamine maksupoliitikas on aastatega üksnes vähenenud. Eraisikute annetustele tuleb pakkuda üheselt selge maksutagastus, samuti lõpetada äriühingute annetuste maksustamine.
- 6. Korrastada vabaühenduste rahastamine.** Avaliku raha jagamine peab olema läbipaistev ja õiglane, aga ka tõhus: samu eesmärgi või tegevusi tuleb toetada ühest kohast, mitte dubleerivatest fondidest antava piskuga paljudele. Aruandluses tuleb lähtuda tulemuste ja mõju saavutamisest, lõpetades kulude kontrollimise. Teenuseid tuleb vabaühendustelt hankida õiglase hinnaga. Samuti tuleb edendada riigihangete seaduse võimalusi sotsiaalse väärtuse ostmiseks.
- 7. Vähendada bürokraatiat.** Riik peab vähem sekkuma inimeste ja organisatsioonide enesekorraldusse. Väikestelt MTÜdelt pole mõtet nõuda täismahus aastaaruandeid, registriandmete muutmine peab käima lihtsamalt.
- 8. Eestis olgu kõigil hea ja turvaline.** Kaaluda tuleb iga sammu mõju ühiskonna sidususele. Valitsuse tegevus ei tohi lõhesid ühiskonnas suurendada, vaid vastupidi. Äri- ja avalik huvi, eesti ja vene, maa ja linn, omad ja võõrad, noored ja vanad – need on vaid mõned näited vastandumistest, mille süvenemine mitte üksnes ei rebesta ühiskonda, vaid vähendab usaldust ka institutsioonide ja kogu oma riigi vastu.

See on küsimus, millele vastuse otsimise võttis sügisel ette arutelusari #kuidasmekestame. Algatuse keskmes on kolm suurt teemat: sündimus, ränne ja tööhõive.

ANDREI LIIMETS uuris, mis Eestit nendes valdkondades ees ootab.

Kuidas me kestame?

Proгноosid ei tööta head. Kui maailma rahvaarv kasvab järjekindlalt veel vähemalt mõnda aega, siis Eesti rahvastikutrendide jätkudes ei saa me sajandi lõpuks enam kedagi üllatada lausega „Meid on kõigest 1,3 miljonit“, vaid sealt tuleb veel rohkem kui kolmandik maha arvestada.

Teisalt on ju alati näitena ees Island – islandlasi on veel vähem, ometi on nad viksid ja viisakad, saavad tublisti hakkama ja paistavad välismaalgi silma. Riigi jaoks tähendab rahvastiku nõnda kiire vananemine ja arvukuse kahanemine siiski suuri probleeme. Olgu inimene või masin, keegi peab tööd tegema, teenuseid pakkuma ja sotsiaalkaitsesüsteemi ülal hoidma.

Korruta seejuures palju tahad, et kahekümnendate teise poolde jõudnud lastetu naine on ühiskondlikult ohtlik element, keegi selle peale tulevasi eestlasi juurde tootma ei tötta. Nooremaks ei jää samuti keegi ning abi tuleb leida muul viisil. See tähendab aga kogu ühiskonna jaoks muutusi. Paraku suuri.

Valmisolek nendega tegeleda algab leppimisest, et maailm me ümber vormubki kiirelt ümber ja tark on püüda neid muutusi mõista, nendega teadlikult ja paindlikult kohaneda. See ei tähenda Eesti lipu kokkupakkimist, saunade ümberehitamist mõõdeks ega üldse kogu putka EV100 lõppemise järel sulgemist, pigem valmistumist ja sisulist arutelu selle üle, kuidas uutes tingimustes, väiksema rahvaarvuga, üha suureneva rändekoormusega ja teiseuue tööturuga hakkama saada.

Miks meid rohkem ei sünni

Et me pisikese rahvastikuga on pahasti, on küllap praeguseks teadmisena juba eestlaste DNAsse kirjutatud. See peatse kaduvuse hirm käis lainetena üle meediapildi juba ammu enne, kui pagulastont koputama tuli. Eesti sündimuskordaja 1,59 jääb nimelt tublisti alla rahvastiku taastetasemele 2,1 ehk siis lapsi, kes maksaks kinni isside-emmede (ja tänu paranevale meditsiinile ja kerkivale elueale vanaiside-vanaemmede) pensionid, lihtsalt ei lisandu. On siis pilt lootusetult tume?

Eesti sündimuskordaja 1,59 jääb nimelt tublisti alla rahvastiku taastetasemele 2,1.

„Ma ei usu, et me rahvastikutrende kartma peaksime, pigem peaksime nendega arvestama,“ hüüatab pessimistliku küsimuse peale sotsiaalministeeriumi laste ja perede osakonna juhataja Hanna Vseiov. Rahvastikuprotsessid on nimelt sedavõrd ulatuslikud ja aeganõudvad, et neid ei anna kuidagi kiirkorras vastupidi pöörata. Kui aga trende teadvustada, on

võimalik neid poliitikate abil ühes või teises suunas nügida.

Vseiov toob välja kaks positiivset fakti, mida tasub mees pidada. Esiteks soovivad Eesti noored uuringute põhjal saada kaks või kolm last ja sellega oleme Euroopas pigem esirinnas. Paljudes riikides on väljavaade palju mornim. „Peame aru saama, et kui soov on selline, aga tegelikud arvud teistsugused, siis peavad olema mingid takistavad tegurid, mis ei võimalda inimestel oma soove realiseerida. Kui me need tegurid aga leiame ja nendega tegeleme, saame sündimust teatud ulatuses mõjutada,“ kirjeldab Vseiov.

Kui varem eristus paremas olukorras Põhja- ja Lääne-Euroopa sündimusnäitajate poolest kehvas positsioonis Lõuna- ja Ida-Euroopast ning Eesti jäi lääneriikidest oluliselt maha, siis enam nii selgepiirilisi jooni tõmmata ei saa. Pigem on Eesti jõudsalt Euroopa keskmiste hulka liikunud ja oluliselt positiivsema demograafilise väljavaatega kui nii mõnigi Lääne-Euroopa riik.

Teine põhjus optimismiks peitubki statistikas, täpsemalt kasutatavate näitajate saamise meetoodikas. Arv, mida enamasti välja tuuakse, on summaarne sündimuskordaja. Seda peavad demograafid aga üsna väheütlevaks näitajaks, mis ei võta arvesse erinevusi põlvkondade vahel. Lihtne võrdlus võiks olla keskmise palgaga – aritmeetiline keskmine ei pruugi näidata kaugeltki seda, millist palka keskmine inimene teenib.

„Need numbrid tunduvad negatiivsemad, kuna tänapäeval lükatakse sünde

sageli edasi. Kui vaadata sündimuskordajat ajastusega korrigeeritult, on see number 1,85, mis on taastetasemele palju lähemal,” kommenteerib Vsevirov. Seega ei jää lapsed sündimata, vaid inimesed saavad lapsed hilisemas eas.

Et nii tõepoolest läheks, on riik panustanud ühtlase alusvõrgustiku loomisesse laste sündimuse soodustamiseks. „Laste baasvajadused on poliitikatega kaetud: tervisekindlustus, tasuta hambaravi, tasuta kooliharidus, helled universaalsed toetused, vanemapuhkused, lastehoid,” loetleb Vsevirov.

Ometi jääb tegelikult sündinud laste arv uuringute kohaselt soovitud endiselt tublisti alla. Miks siis ikkagi rohkem lapsi ei sünni? Vsevirov mõnab, et vaatamata kõigi klassikaliste toetusmeetmete olemasolule jääb vajaka mitmest vanemlust toetavast teenusest ning kõige nõrgem lüli on lahenduste pakkumine, kui pere vajab kiiret abi.

Kuldvõtmekesena toimivat lahendust muidugi pole. Probleemkohad kipuvad ikka olema kombinatsioon mitmest tegurist, nii poliitilise tahte, raha kui ka teadmiste olemasolust. Keskvalitsuse käed jäävad siinkohal sageli lühikeseks, kuna vajalikud teenused on paljusk kohalike omavalitsuste vastutada.

„Omavalitsuste võimekus on väga erinev ning paistab, et seepärast ei ole ka erinevad esmatasandi meetmed ja teenused üle Eesti ühtlaselt arenenud. Iga kohalik omavalitsus arendab neid tihti omapäi ja lähtuvalt oma võimalustest. Teenused on killustatud,” teeb Vsevirov kokkuvõtte süsteemsest probleemist ning lisab, et sageli on lihtsam lubada rahalist toetust kui tegeleda tegeliku teenuse väljaarendamise ja korraldusega. Viimane taandub taas suuresti poliitiliste prioriteetide, vastutuse võtmise ja eestvedamise küsimuseks.

Raha kipub samuti alati liiga vähe olema. Majanduslikud põhjused pole sellegipoolest Vsevirovi sõnul esmased, sagedamini on ootuste ja tegelikkuse erinevus tingitud laiemast ebastabiilsusest ja turvatunde puudumisest – näiteks kui lastega peredele pole kättesaadav sobiv eluase, kui puudub piisav tugivõrgustik, kui paarisuhte endaga ei olda piisavalt rahul või kui töö- ja pereelu ei suudeta klapitada.

Võtmegur on just tasakaalu leidmine professionaalse ambitsiooni ja pere loomise vahel. „Oleme viimastel aastatel põhitähelepanu suunanud lasterikaste perede toetamisele. See on olnud igati vajalik,

ent selle kõrval ei tohi tähelepanuta jääda esimesed ja teised lapsed. Kui me ei tegele sama jõudsalt nende sihtgruppidega, siis tekib varem või hiljem suur tühimik, mida me ei suuda leevendada ka olukorras, kus lasterikaste perede osakaal oluliselt kasvab. Lahendused pole siin enamasti seotud otseste toetustega, vaid ka näiteks noorte võimalusega iseseisvuda – leida tasuv töö, võimalus kolida vanemate kodust välja, saada pangalaenu,” kirjeldab Vsevirov.

Majanduslike meetmete mõju sündimusele on uuritud paljudes riikides ning leitud, et otsestest toetustest on pigem väike mõju või on see lihtsalt lühiajaline. Eesti puhul on madala sündimusega ühiskonnagrupp kõrgharitud naised. Kõrgharidusega kaasneb enamasti suurem sissetulek, seega kipub vähem lapsi olema pigem jõukates peredes. See näitab, et sündimuse kontekstis on oluline pöörata tähelepanu lahendustele, mis võimaldavad tööd ja pereelu ühitada ja vähendavad karjäärikatkestusega seotud riske.

Ehk siis veel kord: ühtset lahendust ei ole ning olukorra parandamiseks tuleb tegutseda mitmel rindel korraga. Ühes valdkonnas saavutatud areng võib jääda veetilgaks kõrbes, kui mujal toppama jäädakse. Nii Eesti kui teiste riikide kogemuse näitel on sündimusele positiivne mõju olnud hästi tasustatud vanemapuhkusel, paindlikel võimalustel tööturule naasta, kvaliteetse lastehoiuteenuse kättesaadavusel, aga ka laste kasvatamist toetavatel ühiskondlikel normidel ja hoiakutel.

Kuldvõtmekesena toimivat lahendust muidugi pole. Probleemkohad kipuvad ikka olema kombinatsioon mitmest tegurist.

„Kui vanemal on esimese lapsega väga keeruline, siis on ka väiksem tõenäosus, et soovitakse järgmist last. Meil on palju üksikvanemaid ja lapse kasvatamisega kaasnev koormus langeb suuresti naise õlule,” viskab Vsevirov kindla meelele. „Mida võrdõiguslikumate hoiakutega ja pereellu panustavamad on mehed, seda tõenäolisem

on laste sündimine.“ Ründav hoiak laste saamise edasilükkajate suhtes toob pigem kaasa vastupidise mõju ning signaal peab nii riigi kui ka inimese tasandil olema ennekõike see, et lapsed pole üksnes naise vastutus.

Põhjamaades ja Sloveenias läbiviidud uuringutest selgus, et kui mees oli olnud esimese lapsega kodus, suurenes järgmise lapse sünni tõenäosus. Sellises olukorras ei taju naised sündi, et tuleb valida kas laste saamine või karjäär.

„Üks suuremaid paarisuhete pingelikeid on koduste tööde ja perekondliku vastutuse jaotus – sellised lihtsana näivad asjad nagu kas olukorras, kus mõlemad vanemad käivad tööl, panustab ka mees kodu korrashoidu, jääb haige lapsega koju, aitab lastel koolitööd teha. Kui pered lähevad lahku, siis paraku ei jõuta tihti järgmisi lapsi enam saada. Kui seevastu jõutakse

ühise panustamise ja mõistmiseni, on ka paarisuhe püsivam,” ütleb Vseiov.

Et Eesti naised on meestest enam haritud ja osalevad aktiivselt tööturul, on koormus ja võimalik kaotus naistele seda suurem. Demograafiliste trendide ümberpööramiseks pole seega mõtet lihtsalt käed rüpes oodata riigi või kohalike poliitikute abikätt, alustada võiks meeste puhul lihtsamatest asjadest – põrandalapiga sõpruse loomisest, pesusvammi käsitsema õppimisest ning kokaametiga tutvuse tegemisest.

„Kui küsimus on, kas uus põlvkond suudab olla piisavalt tootlik ja vananevat ühiskonda ülal pidada, siis see pole muidugi seotud ainult pealekasvava põlvkonna arvukusega, vaid ka nende võimete ja oskustega – näiteks sellega, kuidas innovaatilised lahendused töö tegemist toetavad,” toob Vseiov välja tegureid, millele juba praegu

mõelda tuleks. „Et uued põlvkonnad on mõnevõrra väiksemad, ei tähenda, et riik peaks kehvemini toimima. Eesti rahvaarv on kahanenud juba pikka aega, aga ühiskonna jõukus on tublisti kasvanud.“

Eesti otsib supertalenti

Mis sündimusega siinmail kehvasti, seda on võimalik korvata mujalt lisanduvate inimestega. Ränne on aga üleilmse pagulaskriisi ja pideva massiimmigratsiooni tondiga hirmutamise tõttu kehva maigu külge saanud, nii et vahel tundub, et ei saa seda sõna väljagi öelda, ilma et juba Toompeal ei piketeeritaks. Piire suletakse ja müüre ehitatakse pärast pikka avanemisperioodi mitmel pool maailmas.

Paraku on võrdusmärk rände ja paguluse vahel ekslik, kuna tegemist on erinevate rändevõogudega. Nii neid

puudutav regulatsioon kui ka kummagi mõju riikidele on erinev. Pagulus seostub rahvusvahelise kaitse vajadusega ehk on loomult kriisiseisund, millele tuleb leida lahendus. Ränne pole seevastu enamasti kriis, vaid tavaline osa inimkogemusest.

„Inimesed on alati liikumises olnud. Eestil ei ole aga pikka ajalugu rahvusvahelise kaitse andmise ehk nõndanimetatud pagulaste vastuvõtuga,” ütleb rände ja paguluse erinevuse kohta Euroopa Rändevõrgustiku Eesti koordinaator Ave Lauren. „See on meile uus kogemus, mida püütakse lahti mõtestada varasemate, aga teist laadi rändekogemuste põhjal. Paljudel on mees nõukogudeaegne sisseränne ja praegu toimuvat vaadatakse kontekstis, et keegi saadeti siia.“

Laureni sõnul on ühiskonda lõhestav diskussioon sisserände teemadel sedavõrd

teravaks muutunud suuresti ennetava teavitustöö puudumise tagajärjel. Tekkinud on moraalne paanika, mis toidab inimeste eksistentsiaalseid hirme nii meil kui ka mujal ja takistab rahulikku arutelu rändega kaasnevate võimaluste ja probleemide üle.

Arutelu on aga vajalik, sest rände rohkus üha kasvab. „Optimaalne sisserände maht on miljoni dollari küsimus, millele teadlased on üritanud üle maailma vastust leida,“ jääb Lauren ühiskonnale sobiva sisserände teemal mõtlikuks. „Riigi vastuvõtvõimekus on väga kompleksne teema, kuna kätkeb endas väga erinevaid rändeliike, rändajate profile, kohanemisvalmidust ja muidugi riikide erinevaid võimalusi eri ajahetkedel.“

Kui selline arv ka leiduks, oleks see ajas äärmiselt muutuv. Lauren lisab siiski, et Eesti puhul võiks pigem hoida konservatiivset joont – eriti põhjusel, et väga mitmekesise taustaga inimeste sisserände kogemus meil puudub ja sellega saab harjuda ennekõike ajapikku.

Ühel või teisel viisil liiguvad inimesed nagunii. Rändega hakkama saamine sõltub riikide võimest seda juhtida ja korrapärastada. Esimene lahendus paanikat vähendada on seega võitlus ebaseadusliku rände, mitte rände enda vastu. Kaootilised olukorrad nagu Vahemere rändekriis on viljakas pinnas kuritegevusele, mis kipub

aga omakorda kriise süvendama.

Hea juhtimine seevastu püüab rände eripärasid arvestada ja soovitud inimesi pigem meelitada, mitte tagasi tõugata. Ees- ti puhul on üha enam räägitud talentide ja oskustööliste rändest. Talendijaht on muutunud paari kümnendiga prioriteetseks üle maailma ning aitab liikuda innovatsio- nimajanduse poole, kaasata uusi oskusi ja teadmisi, kasvatada selle abil kogu majandust. Ennekõike on sellele teemale

Optimaalne sisserände maht on miljoni dollari küsimus, millele teadlased on üritanud üle maailma vastust leida.

kõlapinda loonud Eesti paljukiidetud IKT-sektor, kust on praegu puudu tuhandeid kvalifitseeritud inimesi. Töökäte nappust on aga mitmel pool mujalgi.

Välistöötajate siiatulekut saab soodustada protseduuri lihtsustavate õigusaktide vastuvõtmisega, kuid see ei ole alati piisav,

sest konkurents on tihe kogu maailmas. „Euroopa jääb talendijahis Austraalia, Uus-Meremaa, USA ja Kanada varju. Populaarsed riigid on ingliskeelsed, meil lisandub keelebarjäärile rahvuskultuuride rohkus, millesse sisenemine võib välismaalases segadust tekitada ja teda hirmutada,“ kirjeldab Lauren. Samas mõõnab ta, et nuriseda ka ei maksa – Eesti kasuks räägib ennekõike tugev digibränd, oleme huvitav sihtkoht, kus atraktiivsed on nii elukvaliteet kui ka hinnatase. Võita on seega võimalik kõvasti.

Üks asi on aga talentide meelitamine, teine asi nende hoidmine. Viimane võib olla keerulisemgi, sest eeldab tugevat kohapealset avatust välismaalaste suhtes. Paraku on rändeliike segamini paiskav üldistamine ja hirmust kannustatud vaenulikkus võõraste vastu kerge viis kustutada Eesti ka soovitud talentide maailmakaardilt.

„Prantsuse ärikool INSEAD avaldab talendiindeksit ning me oleme tolerantsust ja vastuvõtlikkust puudutavas osas mitu aastat järjest madalal kohal. Suudame talente küll kohale meelitada, aga meie järgmine katsumus on neid siin hoida ja rakendada, pakkuda neile võimalusi oma potentsiaali saavutada,“ räägib Lauren. „Kohanemisprogramm ja rahvusvaheline

maja on esimesed sammud, aga ühiskonna üldine vastuvõtlikkus on väike. Suur küsimus on, kas eestlased on valmis sisserändajatele võimaluse andma.“

Ringiga jõuab probleemistik tagasi varasema kogemuse puudumiseni. Ümbritsevas maailmas on rände mitmekihistumine juba pikk protsess. Rände rohkusele ja selle erinevatele vormidele on jõutud reageerida ja nendega harjuda, isegi kui hetkekriisi poleemika lõhestab ühiskondi peaaegu igal pool. Et tarbime globaalset meediat, hirmutab aga Eesti piiridest võrdlemisi kaugel toimuv ka siin, mis sest, et olukord võib olla kardinaalselt erinev ja praktilist põhjust karta ei pruugi ollagi.

Lauren on kindel, et hirme tuleb tõsiselt võtta ja nendega aktiivselt tegeleda: „Rände ümber on palju demagoogiat, hirmude süvendamist. Arutelu keerleb selle ümber, kuidas rännet peatada. Ja kui keegi ei suuda seda peatada, tekib paanika, et see on kontrolli alt väljas. Tihtipeale me ei tajugi, et oleme ise rändajad – olime juba enne Euroopa Liiduga liitumist, aga pärast seda oleme neid võimalusi samuti väga palju kasutanud.“

Näidetena eestlaste enda rändeharjumustest toob Lauren nii vaheastaid Austrias kui ka välismaal õppimist – inimesed liiguvad pidevalt edasi-tagasi ja vaevalt leidub kedagi, kes ei teaks kedagi, kes on välismaal õppinud või töötanud. „Kui nüüd tuleb Eestisse sisserändaja, on tal ju samad katsumused, mistõttu vajame arutelu tema kogemuste üle, mitte demagoogiat.“

Lauren ei tee ka nägu, justkui oleks kõik parimas korras ja Eesti võiks pagulaskriisile mõeldes rahulikult paigal istuda: „Kordan, et pagulus on kriisi tagajärg ja kriise on alati raske ette näha. Aga kui küsida, kas ränne tulevikus suureneb, siis suure tõenäosusega jah. Lihtsalt tänapäevane ränne on teistsugune, inimesed ei jää paigale.“

Suurimaks küsimärgiks rände muutumises saab ilmselt kliimäränne, mis kujuneb paljude ekspertide hinnangul üheks sajandi suurematest probleemidest. Lauren ei tõtta siiski apokalyptilisi stsenaariume toetama. „See mõjutab ka Eestit, aga ma poleks nii kindel, kas saame rääkida katastroofilisest olukorrast, mida meedias kohati kuulutatakse. Kindlasti tuleb katsumusi, aga paljud hirmud on moondunud palju suuremaks, kui tegelikult põhjust on.“

Nende hirmudega hakkama saamiseks tuleb Lauren sõnul valmistuda – mõelda

strateegiliselt ja töötada vajaliku infrastruktuuriga. Ta toob näiteks Saksamaa, kus on küll suur võimekus saabunute vastuvõtmiseks, aga kus kriisitingimused ikkagi üllatusena tulid. Seetõttu tekkis võidujooks ajaga ning päralt jõudnud inimesed pidid ümbrusega kohanema olukorras, kus vajalik toetusstruktuur polnud veel paigas.

„Kui läheme uude riiki, siis on esimene poolaasta kriitilise tähtsusega. Selle aja jooksul kujundame oma arusaamad riigi toimimisest, kujunevad välja rutiinid, kus ja kellega me suhtleme,“ kirjeldab Lauren teekonda, mis puudutab nii pagulust kui ka tavalist uude riiki kolimist, nii Euroo-

Koguni 10% Eesti tööealisest rahvastikust on töövõimetuspensionil, erialane ettevalmistus ja tööturu vajadused aga korralikult nihkes.

passe rändajaid kui ka eestlasi endid.

Lauren rõhutab, et ränne pole oma olemuselt ei hea ega halb, selle mõju sõltub täielikult kontekstist. Kestvuse mõttes nähakse rännet aga paljudes riikides üha mustemates toonides, ennekõike just väheneva rahvastikuga riikides, kus kardetakse, et uued tulijad on nooremad, sünnitavad rohkem ja võtavad ühiskonna üle. „Reaalsus on paraku see, et sisserändajad vananevad pigem samamoodi ja hakkavad käituma kohalikesarnaselt.“

Kes teeb ära tuleviku töö

Kui ka õnnestub kriisidest terve nahaga läbi jõuda, ränne mõistlikul moel kontrolli alla saada, talendid kohale meelitada ja tööle panna, pole probleemid paraku lõppenud. Koguni 10% Eesti tööealisest rahvastikust on töövõimetuspensionil, erialane ettevalmistus ja tööturu vajadused aga korralikult nihkes. Töö muutumine ja paljudes sektorites sellest massiliselt ilmajäämine tekitavad pingeid, need pinged teisevad rahulolematuseks ülejäänud maailmaga.

„Tark tööhõivekorraldus võiks olla selline, mis suudab ära kasutada olemasoleva inimressursi viisil, et inimesed ei jääks tööturult kõrvale, ning samas võetaks arvesse

töö muutuvat olemust,“ viitab Arenguseire Keskuse ekspert Johanna Vallistu paljude rahulolematuse algpõhjusele – töö kiirele ja kohati tundmatusele muutumisele. Traditsiooniliste töösuhete osakaal väheneb, esile kerkib üha uusi töövorme, inimesi asendavad mõnel pool masinad ja inimeste tehtavad tööd muutuvad üha keerulisemaks. Eesti nagu muugi maailm kipub veel pigem nende muutuste järel sörkima.

Paraku osalevad täiendus- ja überõppes kõige vähem just nende ametite esindajad, mis ei eelda eriti palju teadmisi ega oskusi. Täiskasvanute oskuste uuringu PIAAC andmetel on umbes 40% Eesti inimestest osalenud täiendusõppes, kuid madala kvalifikatsiooniga inimeste hulgas on täiendusõppes osalenud vaid viiendik. Seega on õigustatud küsimus, mis saab neist inimestest, kui kõrgemaltki kvalifitseeritud tööd üha kiiremas tempos kaovad.

Eestis pakutavad töökohad nõuavad samal ajal palju vähem oskusi, kui inimesed on omandanud. Kõrge lisandväärtusega, keerukaid töökohti on Vallistu sõnul pigem vähe. See väljendub ka palgas. Majandus teisevad aga struktuurselt – töökohad muutuvad üha keerulisemaks, tempos püsimiseks tuleb üha juurde õppida, seda eelduslikult innustav palgaskasv aga jääb Skandinaaviast kaugele maha. Väga paljud inimesed on palgavaesuses. Loota võib, et kui ettevõtted leiavad vähem tööjõumahukaid ärimudeleid, toob see kaasa teadmismahukate töökohtade suurema osakaalu ning eeldatavalt ka kõrgema palgataseme.

Tuleviku tööle mõeldes on Arenguseire Keskus sõnastanud mitu stsenaariumi aastani 2035, mille võimalusi ning riske tuleks riigil hinnata. „Neis stsenaariumides räägime sageli kõrge lisandväärtusega töökohtade osakaalu kasvust, aga ei saa eeldada, et tulevikus on kõik töökohad sellised,“ räägib Vallistu. „Tööturg on duaalne – mida rikkam riik, seda suurem ebavõrdsuse kasvurisk. Hetkel näeme, et automatiseeritakse palju töökohti, mis eeldavad keskmist või madalat oskustaset, vähem on ohustatud kõrgete oskustega töökohad. Teisalt tekib siis suur nõudlus mõnede madalapalgaliste töökohtade ja lihttööde järele, vajatakse lapsehoidjaid ja kohvikutöötajaid.“

Vallistu sõnul on selliste vastandlike tendentside suurim risk võitjate ja kaotajate tekkimine, üha suurenev ebavõrdsus ja kihistumine. Tehnoloogilised muutused on aga sedavõrd kiired, et ühiskonna poliitiline

korraldus ei jõua kaasa. Paralleeli toob Vallistu ajaloost – tööstusrevolutsiooni järel viis tehniline areng selleni, et inimeste töö asendati masinate tehtuga, mis kasvatas kõvasti tootlikkust. Samal ajal oli muutus sedavõrd kiire, et sotsiaalkaitsesüsteemid ei kohanenud ja vara ei osatud kohe vastavalt ümber jagada, sissetulekute tase stagneerus.

„Praeguse olukorra toonud areng on kestnud juba paarsada aastat,“ soovitab Vallistu siiski rahulikuks jääda. „Kui mõelda lähemale, kas või 1990. aastate peale, siis praegused võimalused on kardinaalselt erinevad. Enamik muutusi toimub nii, et me ei pane neid kohe tähele. On paratamatus, et muutused jätkuvad ja jäävad jätkuma, ajas tagasi minek või arengu peatumine ei vii meid suurema heaoluni.“

Suurema heaoluni võib aga viia see, kui tuua tööturule ja aidata seal püsida rohkematel inimestel – vanematel inimestel, puuetega inimestel ja paljudel teistel erinevate riskidega tött vaatavatel ühiskonnagruppidel. Selleks annavad praegu levivad paindlikud töövormid ja uued hoiakud hea võimaluse. Kuigi aastast 2000 on Eesti tööealiste arv vähenenud 52 000 inimese võrra, on samal ajal töötajate arv kasvanud 72 000 inimese võrra.

„Meil on küll pensionäride seas Euroopa võrdluses kõrge tööhõive määr, aga see on pigem paratamatus, sest pension ei

anna võimalust väärikaks toimetulekuks. Kui vaadata viiekümne inimeste võimalusi tööturul laiemalt, siis siin on palju arenguvajadusi,“ jõuab Vallistu vanemate inimeste diskrimineerimiseni värbamisel. Neid jäetakse tema sõnul sageli konkurssidelt kõrvale, erialase töö leidmine muutub seetõttu üha keerulisemaks.

Ameti õppimine on jäänud minevikku ning Vallistu sõnul on täiesti normaalne teha karjääri jooksul kannapöördeid või oma tööalast fookust peaaegu täielikult

Kodanikuühiskonna roll võiks selles olukorras olla hoiakute kujundaja ja müütide murdja.

nihutada. Ümberõpet tuleks omakorda toetada nii kursustega kui ka tööandjate hoiakute kaudu, ent paraku pole viimased kaasa tulnud ning eriti keeruline on pöörded ette võtta vanemas eas.

Igal juhul on vähetõenäoline, et 1,3 miljonil inimesel, keda jääb niigi üha

vähemaks, oleks olemas kõik oskused ja teadmised, et tööturu nõudlusele vastata ja majandust arenemas hoida. Mida keerukamaks areneb tehnoloogia, seda spetsiifilisemate oskuste ja teadmistega inimesi vajab ka meie tööturg ning seetõttu on tööturu tervikpildi ja majanduse arengu mõistes töörandel väga oluline roll.

„Ühelt poolt on vaja pakkuda toetavat keskkonda, et talente juurde tuleks. Eestil on veel palju teha, et talendipuudus ei hakkaks takistama ettevõtete heade ideede rakendamist,“ ütleb Vallistu. „Teisalt võib töörande teemat laiemas perspektiivis vaadates väita ka seda, et lihtsama tööjõu puudus sunnib ettevõtteid olema innovaatilisemad. Seepärast peab töörandepoliitika olema hästi läbimõeldud.“

Vallistu toob siiski välja, et seisukohad automatiseerimise mõju asjus erinevad suuresti. „Mõned majandusteadlased on väga veendunud selles, et tootlikkuse kasv kompenseerib tulevikus ka rahvastiku vähenemise ning ei teki ei tööjõu- ega tööpuudust. Samas on ka neid teadlasi, kes arvavad, et automatiseerimine hakkab töökohtade arvu peagi kiirelt vähendama.“

Vabakonnal on võtmeroll

Maailm me ümber muutub niivõrd kiiresti, et kohanemisvõime ja suutlikkus muutustega toime tulla on saanud võtme-

kompetentsideks. Muutuste keerises on aga üha vähem kasu lihtsate lahenduste otsimisest, pigem aitab nendega hakkama saada jalgade maas hoidmine ning endale teadvustamine, et edasi viib lõpuks ikkagi erinevate tegurite koosmõju.

Johanna Vallistu viitab, et töö muutuv olemus on kodanikuühiskonna tugevnemise mõttes väga suur potentsiaal – üha rohkem inimesi otsustab olla iseenda tööandja, mis tähendab, et ka nende sotsiaalne kapital ja tööelu korraldus hakkavad oluliselt erineva tavalises kontoris kujunevast. „Üha enam inimesi valib oma töö ja ülejäänud elu korraldamiseks mingi uue tee, mistõttu neil on vaja uusi viise, kuidas organiseeruda, ühtekuuluvustunnet kogeda ja oma ideedele tuge leida.“

Ave Lauren toob eeskujuks Silicon Valley võrgustumise. „Mis puudutab talente, siis tippspetsialistide kohanemine käib sageli vabaühenduste ja nende tegevuse kaudu. Paljud andekad inimesed tahavad ise midagi ära teha, olgu keskkonna heaks või mujal, seega on võtmetähtsusega nende kaasamise oskus – et nad tunneksid ennast kodus, kogukonna osana.“

Vabaühendustel on siin täita töökohaga vaat et võrdne roll vahendaja ja kaasajana, et nii sisserändajad kui ka kohalikud saaksid ühise eesmärgi nimel kokku tulla. „Rohujuuretasandil tekib inimestel palju parem arusaam, millised on ühiskonna vajadused,“ lisab Lauren.

„Kodanikuühiskonna roll võiks selles olukorras olla hoiakute kujundaja ja müütide murdja,“ paneb Hanna Vseiov vabaühendustele ette. Sündimust ja rännet puudutav on võrdlemisi tuline teema, kus ka poliitikud ühest äärmusest teise kalduvad. Äärmused viivad liialdusteni, liialdused valearusaamadeni ning valearusaamadest sünnivad ka valed poliitikavalikud. Tegelikult tasakaalukamas kontaktiks olemiseks soovib Vseiov vabaühendustel sarnaselt teadlastega kodanikke puudutavates küsimustes aktiivsemalt sõna võtta.

Vabaühendustel näeb ta ka ühiskonna tasakaalustaja rolli: „Meil on vabaühendused, kes esindavad kitsamaid grupe – näiteks Üksikvanemate liit, Lasterikaste Perede liit. Kõik seisavad oma huvide eest, aga sageli on need huvid vastuolus, mistõttu on vaja solidaarsust ja laiemat vaadet, et oleks võimalik vedada arutelu tarkade valikute üle.“

#kuidasmekestame arutelusari: mis kasu sest on?

Oktoobrikuus andsime stardi üle-eestilisele arutelusarjale #kuidasmekestame. Täna on toimunud umbes kolmkümmend aruteluringi, milles rahvastiku vähenemise mõjudele on lahendusi otsinud 300 inimest. Need arutelud ei ole lihtsalt kokkusaamised: kolme-neljatunnine formaat pakub osalejatele sündimuse, rände ja tööhõivega seonduvaid uusi teadmisi, räägitakse läbi ja märgitakse ära kõige teravama tunnetatud probleemid, need harutatakse meeskondades tükkideks ning kõnetavamatele probleemidele otsitakse lahendusideid, mis siis omakorda liiguvad ideekorjesse. Sellise meetodirohke lähenemise valikul oli mitu põhjust.

Arutelude üks olulisemaid eesmärgi oli kutsuda kaasa mõtlema, et rahvastiku vähenemine ei ole lihtsalt statistikute mõttemäng, vaid tõsiasi, mis mõjutab lähikümnenditel elu Eestis rohkem, kui me uskuda tahaks. On üsna tavapärane, et külapoe sulgemine või raskused uute töötajate leidmisel ei seostu tingimata laiemate rahvastikutrendidega. Riigi toimimiseks ja ka väiksema elanike arvuga hakkama saamiseks on aga vaja senist elu- ja korraldust, praegusi lahendusi või suhtumist muuta, muutused aga on võimalikud ainult läbimõeldud ja otsusekindla tegevuse korral.

Teine arutelude eesmärk oli leida üles see, mida on võimalik uute oludega hakkama saamiseks muuta igaühe isiklikus elus või kogukonnas – lapse sünni otsustavad ikkagi tulevased vanemad, samamoodi nagu valib igaüks ise elukoha ja ameti, kapseldumise või avatud suhtumise. Kui toetatud ja hoitud iga oma töö ja tegemistega Eestisse panustav inimene on, sõltub eelkõige tema lähikonnast.

Kolmas eesmärk oli koguda arvamusi selleks, et sõnastada läbimõeldud ettepanekud riigi või kohalike omavalitsuste otsusteks. Saime Eestimaa eri nurkadest üle poolesaja idee. Detsembrikuu jooksul annavad valdkondlikud eksperdid neile tagasisidet, et juba uue aasta alguses vormida need ühisloomes konkreetsemateks tegevusettepanekuteks kohalike omavalitsuste tegevusplaanidesse, riigi strateegiasse või rahvaalgatusena esitamiseks. Ideekorje tulemusena kokku kogunenud mõtteid näeb veebiaadressil kestame.rahvaalgatus.ee/tulemused.

Küllap kõik ei nõustu, et nii keerulisele probleemirägastikule nagu rahvastikuprotsesside mõju on võimalik kollektiivse tarkuse abil leevendust leida. Teised ei usu sellesse, et aruteludelt võiks sündida lahendusi, mis ühelegi teadlasele ega poliitikule pole varem pähe tulnud. Tagasisidena oleme kuulnud, kuidas #kuidasmekestame arutelud on andnud inspiratsiooni isiklikeks ja kogukonna ühisteks tegutsemisvalikuteks, kokku kogusime aga eelkõige osalejate isiklikest lugudest ja päriselulistest kogemustest tekkinud mõtteid sündimuse tõstmiseks ning rände ja tööhõive paremaks korraldamiseks, et vastuseid hiljem lahti muukida ja sealt edasi mõjusad ettepanekud vormida. Näiteks tuletasid arutelud meelde tõsiasja, et rahvastiku arengu kavasid planeerides ei saa mööda vaadata inimeste toimetulekust ja ebavõrdsuse põhjustest. Heaoluprobleemid on tihti esmasena need, mis ei lase peredel kasvada, sunnivad kodust rändama või tekitavad hirmu võõra ees.

Ja lõpetuseks: #kuidasmekestame arutelusari toimus täpselt nii palju, kui suur oli nende sädeinimeste hulk, keda rahvastikumuutuste teema sütitas ning kes seepeale oma kogukonna mobiliseerisid. Eestvedajate roll kogu protsessis on olnud hindamatu ja algatusega liitunud kogukondade arv arvestatav, mis sest, et rahvastikukriis võib esmapilgul näida lahendamist vajava probleemina palju abstraktsem kui sulgemisohus kohalik kool või kodukanti planeeritav tselluloositehas.

MARIS JÕGEVA

Kodanikualgatuslike arutelude sari saab teoks koostöös Avatud Eesti Fondi, Eesti Tööandjate Keskliidu, Mainor ASi, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja, EAS Work in Estonia programmi, TalTechi, Teenusmajanduse Koja, Vabaühenduste Liidu, Eesti Koostöö Kogu, IOMi, Siseministeeriumi ja Kultuuriministeeriumiga. Projekti „Teadlikkuse suurendamine Eesti inimvara seisust ja ühisloome võimalikest lahendustest“ kaasrahastavad Euroopa Liit Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi kaudu ning Siseministeerium.

Puuetega inimeste

roll ja kaasamine kodanikuühiskonnas

Shutterstock / raw18

Nii ühiskonna sidususe kui ka väheneva rahvaarvuga riigi kestvuse huvides on oluline hoida aktiivsena võimalikult paljusid inimgrupe. Kuidas teha seda puuetega inimeste puhul, kirjutab Tallinna Puuetega Inimeste Koja tegevjuht **MIHKEL TÕKKE**.

Puuetega inimeste arv Eestis kasvab. Kui 2010. aastal oli see 120 000, siis 2018. aastal juba üle 150 000 inimese. Neid koondavad organisatsioonid on alati täitnud olulist rolli, olles oma sihtgrupi peamised esindajad ning toimetuleku parandamiseks hädavajaliku info valdajad. Organisatsioonide abil tekkisid ka esimesed võimalused oma elu puudutavates küsimustes aktiivselt kaasa rääkida.

Üle Eesti moodustavad puuetega inimeste organisatsioonid võrgustiku, mis koosneb igas maakonnas ja Tallinnas asuvatest puuetega inimeste kodadest ning üle Eesti tegutsevatest puudespetsiifilistest liitudest. Kui kodad võtavad oma liikmeks erinevaid kindlas piirkonnas tegutsevaid ühingu, siis liidud kindlat puuet või kroonilist haigust esindavaid ühingu üle Eesti. Neid kõiki koondab omakorda ühe katusorgani-

satsiooni alla Eesti Puuetega Inimeste Koda.

Ühiskonna muutudes on muutunud ka organisatsioonide roll, sest infot meie ümber on palju ja oskuseks on saanud sellest müra end ja jaoks vajaliku leidmine. Varem jagasid puuetega inimeste organisatsioonid infot peamiselt infopäevadel ja kohtumisõhtutel, jagatav materjal liikus

Paljudes organisatsioonides on liidrid eesotsas olnud juba nende loomisest alates üheksakümnendate algusest ning jõud hakkab raugema.

otse käest kätte. Nüüd oodatakse organisatsioonidelt suures infomüra kõige olulisema leidmist ja selle arusaadavaks tegemist ehk organisatsioonid üritavad filtreerida välja olulisima, mis nende sihtrühma aitaks.

Lisaks sellele muutuvad ka teised tegevused ning ühingud on mures, sest siiani toiminud tegevused ja kaasamine enam alati ei toimi. Samal ajal pole veel suudetud kujundada välja uut töövormi. Kodanikuühiskonna töö iseloomu muutumist puuetega inimeste organisatsioonide seas kinnitab ka Eesti Puuetega Inimeste Koja arengukava aastateks 2017–2023. See kirjeldab tulevikuprobleemina olukorda, kus puudega inimesed või kroonilised haiged ei vaja enam ühingu tema vanas rollis, sest vajadused on muutunud, ning võib osutada vajalikuks tegutseda väheneva ja vananeva liikmeskonna tingimustes.

Puuetega inimeste organisatsioonide seas kasvab liikmete keskmine vanus pidevalt ja seetõttu on nende jaoks tihti jätkusuutlikkuse võtmeküsimus leida uusi inimesi, kes oleksid valmis asuma ka organisatsiooni juhtivatele kohtadele. Paljudes organisat-

sioonides on liidrid eesotsas olnud juba nende loomisest alates üheksakümnendate algusest ning jõud hakkab raugema. Osaliselt tingib seda inimeste identiteedi käsitluse muutus, kus vähenenud on liitumise motivatsiooni otsene seos ja mõjutatus puudest või haigusest. Eeskätt just noored inimesed identifitseerivad ennast oma kogemuste, huvid ja väärtushinnangute kaudu ning seetõttu on ka neid liituma motiveerivad tegurid erinevad. Vaadates teisi kodanikuühiskonna organisatsioone, siis enamasti ärgitabki inimesi liituma sisemine soov midagi muuta või organisatsiooni väärtustega kattuvad isiklikud väärtushinnangud.

Esimese sammu kõiki kaasava ja kestliku ühiskonna suunas saame astuda, kui pöörame rohkem tähelepanu end ümbritsevale füüsilisele keskkonnale. Kaotades ära füüsilised barjäärid, hakkavad tasapisi kaduma ka teised seni kõigile ühiskonnas võrdsest osalemist takistanud tegurid.

Üks trepiaste, puuduv kaldtee või lift, hämar ruum, kohtumispaigast veidi kaugemal asuv bussipeatus on asjad, mis esmapilgul ei tundugi märkimisväärsed. Tegelikult on sellised pisiasjad takistused, millega puudega inimestel tuleb iga päev vaeva näha, et neid ületada. Sündmustel osalemiseks tuleb pidevalt täita logistiku rolli, kes mõtleb hoolikalt läbi kõik samud alates koduuksest välja minemisest kuni naasmiseni. Ligipääsetavust ei asenda lõputu abistamine, inimväärikuse tagab võimalikult suur iseseisvus.

Kaasava keskkonna kujundamisel algab barjääride lõhkumine meie mõttemaailmast. Suure ja kõrgena tunduvad seinad langevad vahel ühest mõttest, mis avab esimese inimese silmad ja paneb teise liigutama. Äkki on puuetega inimeste seas mitmeigi kodanikuühiskonna organisatsiooni jaoks veel avastamata grupp kaasamõtlejaid, kes siiani erinevate barjääride tõttu välja jäänud. Hea abiliseks on KÜSK kokku pannud ligipääsetavate seminariruumide kaardi (kysk.ee/ligipaaasetavad-seminariruumid), mis aitab leida kohti, kuhu saaksid osalema tulla kõik võimalikud huvilised. Veenduge, et teie keskkond alates infost kuni ruumini on ligipääsetav, ning võite saada juurde väga palju uusi mõttekaaslasi.

Puuetega inimeste organisatsioonid võivad oma liikmete jaoks täita kogukonna rolli, kus üksteist toetatakse ja enamasti jagatakse ühiseid väärtusi. Samas tuleb mõista, et liikmeskond on mitmekesine ja koosneb

erinevatest inimestest. Tänu sotsiaalmee- dia võimalustele on organisatsiooni pildil hoidmine ja nähtavaks tegemine muutunud näiliselt ka väljaspool liikmeskonda palju lihtsamaks. Tegelikult on silmapaistev turundamine päris keeruline, täpselt nagu ei ole avalikkusele võrdsest huvitavad kõik teemad, millega organisatsioonid tegelevad.

Pigem on mitme puuetega inimeste organisatsiooni püsiv küsimus, kuidas teha kaasaelajatest kaasategijad. Isegi kui jagub palju liikmeid ja kaasamõtlejaid, on raske leida neid, kes oleksid valmis võtma vastutust ja kaasa lööma või ühingat juhtima.

Tekkinud on palju virtuaalseid kodanike gruppe, kus arvamust avaldatakse ja

Isegi kui jagub palju liikmeid ja kaasamõtlejaid, on raske leida neid, kes oleksid valmis võtma vastutust ja kaasa lööma või ühingat juhtima.

selgitustööd tehakse ilma kunagi reaalselt kohtumata ning üksteist nägemata. Virtuaalne sein loob turvalisuse, mis teeb julgemaks oma õiguste eest seismisel või arvamuse jagamisel. Mitu valdkonnaga seotud teenust on aina enam hakanud kasutama veebilahendusi, mis laiendab nende haaret ja kättesaadavust, lisaks erinevatele nõustamisele näiteks viipekeele tõlketeenuse kaudu Skype'is.

Infotehnoloogia areng võimaldab inimestel neid puudutavatel teemadel aina rohkem kaasa rääkida, ent samas tekib näilise kaasamise oht, sest kaasa saab rääkida igal pool, kuid muutusi toovad endiselt pühendumine ja sügav arutelu. Vahetu kontakt on tihti see, mis jää kõige paremini sulama ja asjad õiges suunas liikuma paneb. Erineva elukogemuse tõttu on inimeste teadlikkus valdkondade kaupa mitmesugune, seetõttu erineb ka oskus teisi aktsepteerida või nende vajadustega arvestada. Ka eespool mainitud Eesti Puuetega Inimeste Koja arengukava kinnitab, et võimaluste laienedes muutub aina olulisemaks töö kogu sihtrühma või organisatsiooni tegevuste jälgijatega, mitte ainult liikmetega.

Uue rollina osutavad paljud puuetega inimeste organisatsioonid teenuseid ning on muutunud kompetentsikeskusteks oma valdkonnas, jagades spetsiifilist kogemust ja teadmisi. Ühinged tunnevad hästi oma kohalikku kogukonda ja mõistavad sihtgruppi vajadusi.

Hea näide on käsiraamatute koostamine kaasavama keskkonna kujundamiseks. Eesti Pimedate Liit on pannud kokku käsiraamatu „Kui kohtad nägemispuudega inimest“, MTÜ Kakora „Käsiraamatu ligipääsetavate ja mitmekülgsete kultuuri- ürituste korraldamiseks“ ning Eesti Puuetega Inimeste Koda raamatu „Teekond erilise lapse kõrval“. Neid raamatuid kasutatakse laialdaselt ka väljaspool organisatsioonide enda võrgustikku ning need suurendavad ühiskonna teadlikkust.

Põneva näitena võiks veel välja tuua Eesti Kurtide Liidu kokkupanud viipe- mise e-sõnastiku viipekeelse suhtluse tutvustamiseks ja parandamiseks. Kõigil huvilistel on seal võimalik videote kaudu tutvuda põhiliste viipekeelsete väljenditega nii eesti kui ka inglise keeles.

Vaadates rahvusvahelist huvikaitse praktikat, saab välja tuua Eesti Puuetega Inimeste Koja kokkupanud ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni variraporti „Puuetega inimeste eluolu Eestis“. Vari- raport annab organisatsioonidele võimaluse tutvustada oma vaadet puuetega inimeste õiguste täitmisele riigis ning julgustab diskussiooni, mis aitaks lahendusi leida.

Mida edukamalt suudavad puuetega inimeste organisatsioonid oma eesmärkides kirjeldatud valupunkte leevendada, seda paremini on inimesed ühiskonda kaasatud ja tee osalemiseks sillutatud. Organisatsioonidesse panustamine on seotud ka kodanikuteadlikkusega – millisel määral on meil kõigil kohustus ennast puudutavates asjades kaasa rääkida?

Puuetega inimeste organisatsioonide liikmeskond on läbilõige ühiskonnast koos erinevate kogemuste, maailmavaadete ning väärtushinnangutega. Lisaks info ja abi saamisele on need aspektid peamised, mis motiveerivad puuetega inimeste organisatsioonidega liituma – ainulaadsed inimesed, kes on eksperdid oma elus ning kellel on põnev elukogemus ja ühine eesmärk, mille eest seista. Kättesaadav info, takistusteta füüsiline keskkond ning eelarvamustevaba mõttemaailm on need, mis loovad meile kõigile ligipääsetava ja sidusa ühiskonna.

Vabakond vajab jätkuvalt riigi tuge

Sel sügisel täitus Kodanikuühiskonna Sihtkapitalil kümme tegutsemisaastat. KÜSKi juhataja **AGU LAIUS** vaatab sel puhul tagasi ja edasi, kuidas vabaühenduste suhe riigiga on muutunud ning mis ees ootab.

Eelmise sajandi üheksakümnendatel osalesime oma riigi, ühiskonna ja kogukonna kujundamises. Oli palju entusiasmi ja tahtmist midagi ära teha. Sündisid inimeste omaalgatuslikud ühingu- räägiti kaasa omavalitsuse ja riigi asjades. Demokraatlik maailm nägi Eesti demokraatliku elukorralduse püüdlusi ning palju rahvusvahelised ja välisriikide organisatsioonid ning fondid toetasid tärpanud demokraatiavõrseid.

Areng oli märkimisväärne. 1990ndate lõpus tundus, et muutused on pöördumatu ning Eestis on tugev kodanikuühiskond. Välisrahastajad siirdusid mujale. Tagajärjeks oli mitme ühingu hääbumine, paljud jäid kiratsema. Appi tuli Balti-Ameerika Partnerlusfond (Baltic-American Partnership Fund), kes käivitas Eestis vabaühenduste toetusprogrammi.

Ärkasid ka vabaühendused ise, asudes dialoogi Eesti valitsuse ja parlamendiga vabaühenduste riiklike rahastusprogrammide loomiseks ja Euroopa Liidu toetusmeetmetele ligipääsemiseks. Pisitasa saavutati edu: asutati kohaliku omaalgatusse programm, samm-sammult kohendati hasartmängumaksust ühingute toetamise tingimusi, kättesaadavaks said ELi toetusmeetmed.

Vabaühingute maine kasvas. Neilt oodati sisulisi tulemusi paljudes ühiskonnaelul valdkondades. Eraldati ka raha, kuid ühingu jäid nõrgaks, kuna toetused ei sisaldanud vahendeid organisatsiooni ülesehitamiseks ja arendamiseks, enamasti isegi mitte ühingu ülalpidamiseks. Projektitoetuse abil suudeti toimetada, kuid kui projekt lõppes, tuli tegevus koomale tõmmata ja loota järgmisele toetusele. Töö käigus loodud toimimisvõime ja oskusteadmised hajusid ning hiljem oli

vaja need jälle nullist rajada. See polnud just kõige mõistlikum ega kulutõhusam organisatsiooni arendamise strateegia ega ka avalike vahendite kasutamine.

Oli ilmne, et vabaühendused vajavad lisatuge, et saada ühiskonna jätkusuutlikeks osalisteks ja partneriteks. Selleks oli ühingutel vaja teha koostööd, analüüsida probleeme ja leida lahendused. Nii loodigi Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaud, mis koostas Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni (EKAK) ja esitas selle Riigikogule. Käivitus dialoog poliitikutega. Arutelud olid põhimõttelised, milline peaks olema kodanikuühiskond Eestis: kas hierarhiliselt üles ehitatud ja riigi poolt kontrollitav või vabakonna vaba tahte alusel tegutsev. Jõudsime vabakonna isetoimimise tunnustamiseni ning see sõnastati Riigikogus 2002. aasta detsembris vastu võetud EKAKis, mis on koostöö aluseks tänini.

Avaliku võimu rahastamine on üks kolmest ühenduste sissetulekuallikast omateenitud tulu (sh liikmemaksude) ja erasektori toetuste kõrval. Johns Hopkinsi ülikooli 34 riiki võrdleva uuringu kohaselt moodustas avaliku võimu rahastus 34% ühenduste sissetulekust, nende seas arenenud riikides 48% ning arengu- ja siirderiikides 22%, Saksamaal 64%, Prantsusmaal 58%, Ühendkuningriigis 47%.

Kümne aasta jooksul on EKAKil põhinev Kodanikuühiskonna Sihtkapital toetanud riigieelarve vahenditest vabaühendusi, et need muutuksid võimekamaks ja mõju- samaks. Vabaühendused on selle ajaga jõudsalt arenenud. Sündinud on kestlikud „Teeme ära“ talgupäevad, hulk sotsiaalseid ettevõtteid ja nende koostöövõrgustik, toimekad huvikaitse- ja kogukonnaühendused ja palju teisi. Kogemustest teame, kuidas paremate avalike hüvede heaks

jätkata ning mida peaks tegema riik, omavalitsused ja vabaühendused koostöös.

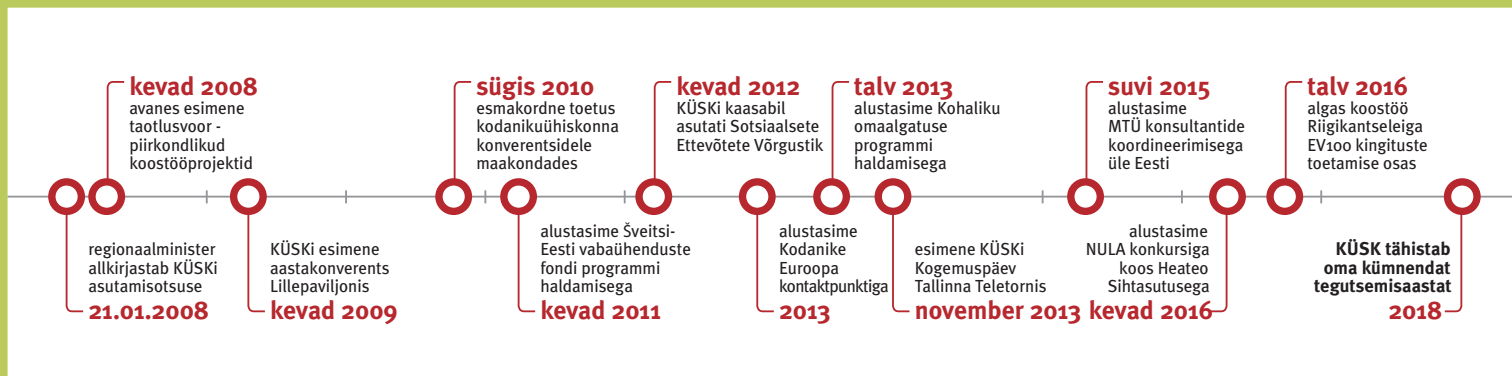
Arenguvõimalusi on piisavalt. Vabaühenduste tegutsemiskeskond ei ole valmis. Esile on kerkinud kestlikku arengut puudutavaid ja teisi uusi väljakutseid. Demokraatia ja inimõigused ei toimi iseenesest, vaid vajavad vabaühenduste aktiivset tegevust nende kaitsel. Reformitud omavalitsused on vabaühenduste kaasamises palju suutlikumad, ent kuidas seda tehakse, sõltub ka kohalikest vabaühendustest.

Riigi programmid ja sihtasutused vajavad analüüsimist ja vajadustele vastavaks kohendamist. Silmas on vaja pidada vabaühenduste arenguvajadusi ja neid selles toetada. See vajab ühist eesmärgistatud tegutsemist.

KÜSK on selleks valmis, ta peab muutuma veelgi otsivamaks ja uuenduslikumaks katserahastajaks, leidma lahendusi, mis muudaksid ühingute tegevuse mõjusamaks, nad ise nähtavamaks ja poliitikate väljatöötamise rohkem panustavaks. Ühiselt on vaja sõnastada, mida me KÜSKilt ootame ja kuidas seda saavutada.

Vabakonnal on viimasel paarikümnel aastal olnud palju kordaminekuid, selle liikmed on aktiivsed ja organisatsiooniliselt kestlikud. Oma asja ajades on aga kaduma läinud seniste saavutuste alus – omavaheline koostöö. Me ei ole juba aastaid arutanud ei EKAKi, ühiste väärtuste ega teiste põhimõtete üle. Maailm on aga tohutult muutunud, mitmekesisem. Kas sellest tulenevalt peaksime ka meie muutuma? Kuidas? Uue perioodi sihte seades soovitan vabakonna liidritel algatada ettevõtmisi, mis meid üldise sihi heaks tugevamalt liidaks, õlg öla kõrval sammumise tunnet looks ning veelgi paremini ühiskonnas osalema võimestaks.

Hea võimaluse annab selleks käimasolev kodanikuühiskonna arengukava koostamine. Selle käigus on vaja jõuda selgusele, mida vabaühendused ootavad riigilt ja kuidas need eesmärgid saavutada. See protsess võiks uuesti käivitada vabaühenduste koostöö ühiste põhimõtetlike kokkulepete saavutamiseks ja riigiga kokkuleppimiseks.

KÜSK 10

panus Eesti vabakonda aastail 2008–2018

14 861 599,84 €
toetusi

1551
toetatud projekti

23
riigis kogemuste jagamist

3556
esitatud taotlust

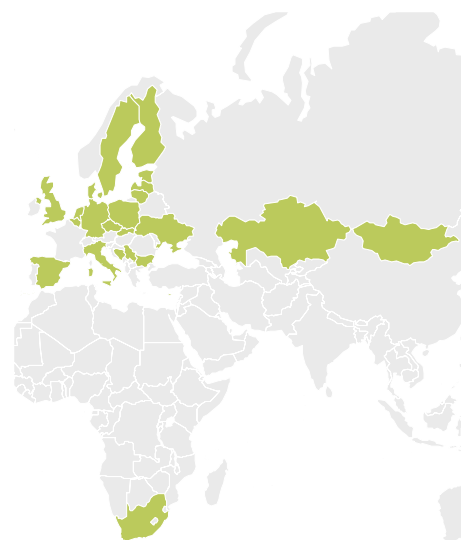
720
osalejat Kogemuspäevadel

772
toetatud ühingut

45
last ja lapselast

56
rohelist taime kontoris

0
ühiekordset nõud 2018. a lõpuks

KÜSKi keskmine taotlusvoor

236 894,25 €
taotlusvooruh maht

38
taotlust

53%
rahastatud taotlusi

100%
rahulolevat toetuse saajat

KÜSKi toetusi on jagunud peaaegu igasse eluvaldkonda

HARIDUS	MEEDIA JA FILM	RAHVAKULTUUR JA FOLKLOOR	NOORSOOTÖÖ	KÜLASELTSID, KOGUKONNAD	ERI-VAJADUSTEGA INIMESED	NÕUSTAMIS-TEENUS	ARHITEKTUURI SÄILITAMINE	KESKKOND JA LOODUSHOID	LAPSED JA LASTE-VANEMAD	TUGI-TEGEVUSED	VABATAHTLIK PÄÄSTE	TUGIISIKUTE TEENUS	JA PALJU MUUD
---------	----------------	--------------------------	------------	-------------------------	--------------------------	------------------	--------------------------	------------------------	-------------------------	----------------	--------------------	--------------------	---------------

Andrei Liimets kutsus ühise laua taha KÜSKi nõukogu endised esimehed **TIIT RIISALO** ja **KRISTIINA TÖNNISSON**, et küsida neilt, milliseid muutusi nad kümne aasta jooksul kodanikuühiskonna arengus on näinud.

Servmiselt toolilt võrdseks partneriks

Alustame meenutusteringist. Tiit, sina olid päris KÜSKi sünni juures. Mis olid esimesed probleemid, mida te lahendama asusite?

TIIT RIISALO: Olukord on palju muutunud. Mõned päevad tagasi oli juttu inimestega, kes selles valdkonnas toimetavad ja on pikalt toimetanud, et aastal 2018 ei püstita keegi küsimust, kas Eestis on kodanikuühiskond olemas või mitte. Selge vastus on, et loomulikult on. Sel ajal, kui KÜSK alustas, oli see loomulikult ka olemas, aga selle sektori inimeste jõupingutus ei olnud sellisel määral avalikkuses esil ning oluliselt keerulisem oli leida mõistmist või tunnustamist. Istusid kõige servmise tooli peal ja pidid olema üsna koloriitne kuju, et sind üldse märgataks. Nüüd on vabaihendused ikkagi vägagi nähtaval kuni selleni, et mõne töömeetodid on läinud sinnamaale, et tekib küsimus, kas turvamees peaks ta kabinetist välja tõstma. Ma ei hakka andma hinnangut, kas see on minu meelest õige meetod, aga igatahes viiakse oma sõnum kohale.

KÜSKi nõukogu esimehena seadsin ma endale prioriteediks tagada organisatsioonile töörahu. Toona ringles ettekujutus, et kuna kodanikuühiskond on midagi, millega tuleb tegeleda, siis anname neile midagi, et nad teeksid, ja siis kuna me neile midagi anname, tekib ka võimalus suunata või ... korraldusi anda pole ehk õige väljend, aga seda tegevust omatahtsi mingisse rööpasse ajada. Seda oli oluliselt rohkem kui praegu. Nüüd ei teki enam küsimust, kas seda on vaja või mis on suutlikkus, vaid kodanikuühiskonda nähakse tõsiseltvõetava partnerina.

KÜSK sai toonase nõukogu tegevusel kujuneda selliseks, nagu ta praegu on, anda neid toetusi mõnikord rohkem, mõnikord vähem põhjendatult, aga 90% ulatuses õigete asjade tegemiseks. Taustal polnud mingeid teisi või kolmandaid kalkulatsioone, et nendega oleme sõbrad, nendega ei ole, need on tüütud, need ei ole. Prioriteet oli jalad maha saada ja see laias laastus õnnestus.

KRISTIINA TÖNNISSON: Ma arvan, et kui KÜSK loodi, oli kodanikuühiskond nišikaup – natuke siin, natuke seal, et kõik nagu natuke teavad, et Kristina Mänd on midagi teinud ja Avatud Eesti Fond on natuke toetanud. Siis hakkas moodustuma kerge massikaup, tekkis õrn sektor. Mina sattusin KÜSKi umbes siis, kui oli kodanikuühiskonna tõusu- või õitseaeg. Nende kuue aasta

jooksul kasvas rahastus jõudsalt ning tekkis võrgustiku- ja eestkostorganisatsioonid.

KÜSKi panus kõige selle käima lükkamisse ja tagant utsitamisesse oli väga suur, sest ta haldas rahakotti ja üritas liikuda projektikesksusest, mis oli Eestis tugevalt sees, võimekusekesksuse poole. Kui vaadata praegust olukorda, siis mulle tundub, et see õitseaeg on jõudnud mingisse stabiliseerumise etappi. KÜSKi rahastus on küll langenud 2008. aasta tasemele, aga positiivne on see, et järelkult on kolmas sektor piisavalt tugev. Ka ilma selle toetusega on laua taga rohelised, linnaplaneerijad, linnukaitsjad, remmelgakaitsjad. Huvikaitse on arenenud, kodanikuühiskond on võrdväärne teiste sektoritega. Ei ole enam sellist altruismist-olen-sinuga-sama-laua-taga, patsutan ja toetan suhtumist.

Kust see muutus tulnud on, milliseid murdepunkte näete?

KRISTIINA TÖNNISSON: Ma arvan, et seda tuleb vaadata näide haaval. Üks suund oli see, et tulid suured projektid: Noored Kooli, Teeme Ära. Sellised, millel oli kogu aeg positiivne kuvand, ühiskond toetas, riik toetas. Samal ajal tekkisid huvikaitseor-

ganisatsioonid, mille juures olid alati nii positiivne kui negatiivne hoiak – millegi eest, aga ka kellegi vastu. Mõlemad lained on ülipositiivsed. Ma arvan, et loodushoid on kõige struktureeritum kolmanda sektori pesa, kuna seal juhtub nii palju, kogu aeg peab seisukohti võtma.

TIIT RIISALO: Ma ei oska dramaatilisi muutusi esile tuua, olemuslikult on kõik protsessid evolutsioonilised. Alles pärast võime otsida neid nii-öelda majakaid. Kindlasti on ka selliseid hetki olnud, kus saadakse ühtäkki millestki aru, jõutakse mingi tõdemuseni, aga selle taga peab olema töö ja võime asju teha.

Kui ma kerin selle ajani tagasi, kui minust sai KÜSKi nõukogu esimees, siis ega mingi juhulik generaator ei valinud isikukoodi põhjal Tiit Riisalo välja. Ma olin seal natuke varem tegutsenud, olin eluaeg aktiivne poiss olnud, koolis malevõistlusi korraldanud ja taastanud Eesti Üliõpilaste Seltsi. See kõik ju ongi kodanikuühiskond, aga mingil hetkel tundus tavaarusaam olema, et kodanikuühendus on külaselts ja võibolla sinna juurde sotsiaalteemadega tegelevad organisatsioonid. Siis jõuti arusaamale, et kodanikuühendus tähendab aktiivseid kodanikke, kellel on soov ükskõik mis vormis panustada väljaspool oma ametitegevust või mingisuguste äriliste ambitsioonideta.

Mind tõi organiseeritud kodanikuühiskonna juurde seda edendama Kristina Mänd, kes kutsus mind appi pidama motivatsiooniloenguid ja pärast mingeid projekte vedama. Kujutan ette, et üks tema tagamõtteid oli sooline tasakaalustatus, mis käib praegugi igalt poolt läbi. Ainult et see oli sektor, kus tuli sooliselt tasakaalustada teistpidi. Kui oli ruumitais kodanikuühiskonna inimesi, olid seal Tiit Riisalo, Juhan Kivirähk, võibolla veel keegi ja kolmkümmend naisterahvast. Aja jooksul on see pilt muutunud.

KRISTIINA TÖNNISSON: Mingil hetkel algas võrgustumine – tekkis naiste varjupaik Tallinnas, tekkis

naiste varjupaik Tartus, kokku tekkis naiste varjupaikade ühendus. Riik mõistis, et nüüd nad esindavad kedagi, seega on lihtsam kedagi laua taha kutsuda. Mis mind kõige rohkem rõõmustab – me oleme jõudnud ajani, kui kolmas sektor on võrdväärne karjäärivalik. Ei ole nii, et lähed vabaühendusse ainult siis, kui sul on rikas mees ja tahad niisama tsillida, vaid sa saad töötada professionaalina ja palga eest. See on suur muutus, et kolmas sektor kvalifitseerub tööandjana ja mitte ainult vabatahtliku patsutuskohana.

Oleme jõudnud ajani, kui kolmas sektor on võrdväärne karjäärivalik. Ei ole nii, et lähed vabaühendusse ainult siis, kui sul on rikas mees.

Samas sa mainisid, et mingi õitseag on möödas, tekkinud on stabiliseerumine. On see hea või halb?

KRISTIINA TÖNNISSON: Ma arvan, et see on hea. Mingid teemad on ära kaetud ja saab tegeleda ka nooremate organisatsioonide järeleaitamisega. See dilemma oli ka kogu aeg KÜSKis õhus, et kui KÜSK on juba keskendunud tugevate aitamisele ja turg nendega täidetud, siis kas väiksemad mahuvad sinna juurde ja kas me märkame neid toetada. See küsimus on praegugi üleval. Võibolla ongi aeg mõnusaks stabiliseerumiseks, et mingid asjad paika loksuksid, muidu on kogu aeg igal pool nii palju muutusi, et ei jaksa enam.

KÜSK on kümne aastaga jaganud välja umbkaudu 15 miljonit eurot. On see suur raha?

TIIT RIISALO: No palju Hasartmängu-

maksu Nõukogu välja on jaganud? Ma arvan, et sellega võrreldes on väike raha. Teine põhjus, miks mind kutsuti KÜSKi nõukogu juhtima, oli see, et ma olin toimetanud ka poliitikas, tundsin poliitikuid ja nende mõtteviisi. Alguses võinuks olla muidu lihtne libastuda, aga sõltumata sellest, et jagatud on riigi raha, mille üle otsustavad tahes-tahtmata poliitikud, pole kunagi tehtud poliitilisi otsuseid. On hulk inimesi, kes õnneks ei esinda ühiskonna keskmist arvamust, kelle arusaam maailma toimimisest on väga lihtsustatud. Idealistlikku tõe ei eksisteerigi, saavad olla ainult vorst vorsti vastu tehingud. Üritasime luua sellise keskkonna, et inimesed, kes koos olid, otsustaksid oma parima äranägemise järgi. Loomulikult kaalutlusõigust kasutades võidi ka eksida, aga üritati siiralt aru saada, millest on kasu. Seetõttu arvan ma, et absoluutsummas see 15 miljonit pole suur summa, aga kuna neid otsuseid on üritatud teha objektiivselt, ausalt ja panustades sinna, kus mõju on kõige suurem, siis see raha on läinud õigesse kohta. Ja KÜSKil endal on olnud raamide seadjana mõju.

KRISTIINA TÖNNISSON: Ma arvan, et see on Eesti riigis üks mõju efektiivseimalt kulutatud raha. Ma arvan, et võrreldes näiteks Ettevõtlike Arendamise Sihtasutusega on selle raha mõju ühiskonnas olnud kordi suurem. Teiseks, vaadates, kuidas kritiseeritakse Eesti Teadusagentuuri, EASi või Innove rahastusotsuseid, siis KÜSKil on õnnestunud sellest kuidagi pääseda. Kuue aasta jooksul ei tundnud ma kordagi, et keegi tuleks oma agendaga. Nii palju, kui ma aru sain, oli kõik igatpidi läbipaistev. Erinevalt teistest pole paistnud otsuste tagant kellegi kõrvu ja JOKK-lahendusi.

Hasartmängumaksu Nõukogu saab lõpu, katuserahadega möllatakse samas edasi. See tekitab küsimuse, mida üldse peaks vabaihenduste rahastamises muutma.

KRISTIINA TÖNNISSON: Mulle on meeldinud strateegilise partnerluse projektid, mida siseministeerium on teinud. See on õige suund, annab mingi stabiilsuse. Kindlasti võib tulla hetk, kus tekivad kuld- ja kaerauad ja teised ei saa turule, aga praeguses ajahetkes mulle tundub, et see on õige suund.

TIIT RIISALO: Kuigi ma aktiivselt ei tegutsen vabaihenduste või kodanikuühiskonna üldise huvi edendamisel, olen ma Kaitseliidu liige, Kalevi Jahtklubi liige, Tallinna merepääste liige, Orienteerumislidu juhatuse liige. Mulle meeldib seal sellepärast olla, et kui Kaitseliidu eristaatus välja arvata, toimivad kõik need organisatsioonid printsiiбил, et ka ilma riigi abita ei lõpetaks ükski neist tegutsemist. Sellise mudeli poole peaksime ka püüdlema, sest tegelik mõte on panna kodanikke rohkem panustama.

Vastandus, mida sageli konstrueeritakse, on käputäie võimekate vabaihenduste ja hulga väikeste kohalike tegijate vahel, kel on keerulisem rahastust leida, partnersuhteid luua, kelle võimekus on madalam, kes sõltuvadki näiteks katuserahast.

KÜSKi kontoris Toompuiesteel ei pea tegelikult aru saama, kuidas ühes Põlva maakonna omavalitsuses kõige õiglasemalt raha jaotada.

Kas pigem aidata nõrgemaid järele või eelisedendada väga tugevaid?

KRISTIINA TÖNNISSON: Ma läheks kolmanda variandi peale – aidata keskmikud tugevateks. Ma arvan, et nende väikeste kahe-kolmeliikmeliste puhul tulebki kõigepealt vaadata, kas nad ujuvad välja keskmikuks või mitte.

TIIT RIISALO: Siin tuleks tervemõistuslikult läheneda, et kindlasti on tugevatel organisatsioonidel ja nende liitudel suur roll. Ei saa kompetents igale poole koonduda, eriti Eesti-taolises väikeses riigis. Samas on Euroopa Liidul rida printsiipe, millest üks on subsidiaarsus ehk üldpõhimõttena tuleks otsused teha nii madalal tasandil kui vähegi võimalik. Aeg-ajalt kerkib ikka inimesi ja seltskondi, kes arvavad, et Eesti riiki peaks reformima ühes või teises suunas. Meie siin Tallinnas KÜSKi kontoris Toompuiesteel ei pea tegelikult aru saama, kuidas ühes Põlva maakonna omavalitsuses kõige õiglasemalt raha jaotada, et saaksid kõige võimekamad.

Mida enam seda õnnestub sinna viia, seda parem.

KRISTIINA TÖNNISSON: Põhimõtteliselt õige, aga praktika Eestis logiseb. Kohaliku omaalgatuse programm lõpetati just põhjusel, et iga kohalik omavalitsus otsustab, kes saab külakiige, kes külataamme. See oli väga onupojapoliitiline otsustamine.

TIIT RIISALO: Mõtlen oma praeguse töö peale – kuidas kodanikuühiskond sealt paistab. Suur osa minu tööst on planeerida vabariigi presidendi tegevust. Loomulikult ei tee ma seda üksi, aga kui me liigume Eestis ringi, on meil mingid põhimõtted ees, kuidas seda katta. Esiteks vaatame selle järgi, mis on riigipea vastutus ehk siis riigikaitset ja julgeolekut puudutav. Üha enam räägime laiapinnalisest riigikaitsest, käime väeosades, aga ka päästeametis, vabatahtlike pritsumeeste juures. Siin puutuvad juba need maailmad kokku, väga sageli on esindatud vabatahtlikud.

Järgmine asi, mida vaadatakse, on ettevõtlus. Kui ettevõtted öitsevad, kui on tööd, kui luuakse üha enam lisandväärtust, siis tõsta neid esile, tunnustada ettevõtlusaktiivsust, käia ettevõtete juures, kes teevad tööst ja head tööd. Alati vaatame ka seda, kuidas nad suhestuvad kogukonnaga.

Kolmas suur valdkond, mida riigipea tahab katta, on haridus, kõikvõimalikud koolid, lasteaiad. Tihti on näha, et kooli kõrval on mingi MTÜ, kes haridussektoris kaasa lööb.

Ja neljandana on eraldi kodanikuühiskond. Riigipeal on nõunik Urmo Kübar, kellel on hea ülevaade sellest, kes mida Eestis teeb, kes on tubli, keda tuleks toetada. Kodanikuühiskond kumab tervest spektrist läbi ja on lisaks omaette tükina. Selles mõttes on asjad hästi. Ja ma arvan, et kuigi arvatakse, et eestlased on kohutavad individualistid ja eelistavad elada hajakülades, siis olles näinud, mis mujal ilmas toimub, siis see kodanikuühiskond on siin põhjamaades ikkagi kõige arenenum. Juba evolutsiooniliselt saame aru, et ilma koos tegemata ei pruugi me kaugele jõuda.

Milliseid puutepunkte või kasutamata potentsiaali on kõrgharidus- ja teadusasutuste

ning kodanikuühiskonna vahel?

KRISTIINA TÖNNISSON: Ma näen kõigi sektorite vahel palju kasutamata potentsiaali. Kogu aeg räägitakse kõrghariduse ja ettevõtluse koostööst, samasse lainesse võiks tuua kõrghariduse koostöö kolmanda sektoriga. Kõigil neil pehmetel kavadel, mida Eestis õpetatakse, võiks olla seos kodanikuühiskonnaga, olgu DD Akadeemia või NULA või Vabaihenduste Liidu võrgustikega. Ma arvan, et see hakkab samm-sammult tulema. Kui neli aastat tagasi oli esimest korda tõsine arutelu, kas peaks Eestis avama spetsiifilise kolmanda sektori õppekava, siis ma sain aru, et vau, see on juba märk, et see mõtegi tuli.

Mida näete kodanikuühiskonna järgmise suurema arenguvajadusena?

TIIT RIISALO: Ühelt poolt omatulu teenimise pool ja teisalt laiem avalikkuse teavitamine, et võimalikult palju ressursist saada inimeste käest, mitte oodata, et keegi armulikult keerab kuskil kraanid lahti. Tuleb läbi mõelda, milleks sa vajalik oled. Keegi ei taha ju oma taskust sulle raha anda, kui sa oled lihtsalt kena. Inimesed peavad aru saama, et su tegevus on vajalik ja edendab midagi. Sa pead suutma selgitada. Meie fookuses on kodanikuühiskond suuremal või vähemal määral nagunii, siin oleme insaiderid ikkagi, aga inimeste tähelepanu on kümnel muul asjal, oma igapäevasel elul. Sellises infost tiines keskkonnas, kus me praegu elame ja mis kuidagi ei muutu, peab olema oma sõnumites väga selge ja lihvima oma liftikõne sinnamaale, et sinust aru saadaks.

See ei tähenda vastupidist üldistust, et pikki strateegilisi dokumente pole vaja. Ka seda on vaja, nagu erakonnal on vaja programmi. Inimesed ei saa aru, et programm on erakonna liikmete jaoks formaat teemade arutamiseks, läbivaidlemiseks ja mõtestamiseks, mida on üldse vaja teha, kuidas seda teha. See viib inimesed ühisele platvormile. Ka kodanikuühiskonnal on vaja läbi mõelda, mida me tahame teha, ja nagu poliitikutel, kellele me seda sageli ette heidame, oma eesmärgid lihtsalt maha müüa. Kui võrrelda nüüd ettevõtlusega, siis asjad, mis tegelikult ei rahulda inimeste vajadusi, mille järele tegelikku vajadust pole, reeglina ebaõnnestuvad.

KRISTIINA TÖNNISSON: Ma tootsin välja kolm dimensiooni. Üks on stabiiliseerida püsijäämine. Et kui ka rahastus kukub, jääme ellu. Kui Tiidul on usku, et isegi kui rahastus ära võetakse, käivad pritsumehed ikkagi koos, siis minul on seda vähe, aga ma tahaks, et algatused jääks vaatamata poliitilistele ja rahalistele lainetustele ellu.

Teine on järelkasvu küsimus ja see, et igal inimesel oleks oma nii-öelda kodanikuühiskonna pesa, olgu varjupaika vajavate naiste toetamiseks, keskkonna kaitseks või linna planeerimiseks. Et isal on, lapsel on, tema sõbral on ja see oleks kokku *common knowledge*, umbes nagu igal inimesel on elukoht.

Kolmandaks, me oleme tasapisi valmis maailma vallutama. Teeme Ärast välja kasvanud maailmakoristus on suuremaid projekte, mis üldse tehtud. Või näiteks DD Akadeemias mõtleme praegu, kas teha oma filiaal Lätisse. Oleksime esimene kolmanda sektori organisatsioon, millel oleks oma esindus Lätis.

Muutused on nii kiireks läinud, et üks muutus ei jõua lõpule minna, kui juba tuleb vastassuunaline lainetus.

Lõpetuseks, ajakirjanumbri keskne teema on kestvus. Millega tuleb hakkama saada, et EV2000i kesta?

KRISTIINA TÖNNISSON: Praegu on vastandlike trendide paljus. Korraga globaliseerumine ja lokaliseerumine – tere tulemast, rahvusvaheliseks ja uued inimesed, aga ei, minu kodu on ainult minule. Ma arvan, et see on loomulik lainetus ühiskonnas, aga muutused on nii kiireks läinud, et üks muutus ei jõua lõpule minna, kui juba tuleb vastassuunaline lainetus. See tähendab vajadust kohanemisoskuse järele, suutlikkust elada pooldades samal ajal korraga mitut vastandlikku väärtust, mis seni pole me poliitilise skaala ja mentaliteedi puhul mõeldav olnud. Praegu

kas armastad või vihkad, aga äkki sobivad mõlemad ühte maailmavaatesse ja on võimalik tunnetada mitut tõe.

TIIT RIISALO: Ma tunnen, et mul on tohutult vedanud, et ma olen saanud elada sellist elu, nagu ma olen tahtnud, ja teostada ennast ja kõiki oma ideid. Mõnikord olen läbi kukkunud, mõnikord pole ideed realiseerunud, aga valdavalt on õnnestunud olla mina ise, teha asju, mida ma tahan – see ongi vabadus. Riivamata seejuures teisi, kurja tegemata. Kui küsida, kas ma praegu olen kindel, et järgmise 10, 20 või 100 aasta jooksul selline keskkond säilib, siis ma pigem olen optimistlik, aga mitte naiivne, et see igal juhul läheb nii. Vastupidine võimalus valmistab mulle muret ja üldse mitte ainult enda pärast. Tihti küsitakse, mida lastele õpetada, ja ainuke asi, mis ma tunnen, et mul on õpetada – olge need, kes te olete. Realiseerige ennast, teostage oma ideid, ärge laske ennast mõjutada ainult trendidest ja peavoolust. Siis on teil võimalik ennast teostada ja elada täisväärtuslikku elu. Selline keskkond peaks Eestis säilima ja senimaani on ta ka olemas olnud. Kindlasti on inimesi, kes väidavad vastupidist ja nende reaktsioon mitte ainult Eestis, vaid maailmas laiemalt, on see, mis muret valmistab, aga seda ei tohi ignoreerida, sellega tuleb suhestuda.

Kodanikud, digitaalne tehnoloogia ja avalikud teenused

Leuveni ülikooli ja TalTechi Nurkse instituudi teadur **VEIKO LEMBER** mõtiskleb sellest, millest riigireformi aruteludes piisavalt räägitud pole.

Arutelud riigireformi teemal on 2018. aastal saanud sisse üsna suure hoo ning üks läbivaid jooni neis aruteludes on olnud kodanike ja riigi suhete vähenemine lahtimõtestamine. Otsapidi on senine debatt puudutanud osalus- ja otsedemokraatia teemasid, aga küsimused kodanike rollist avalike teenuste igapäevases koostoomes on arutelust peaaegu täiesti puudu. Selline asjade käik on seda kummastavam, kui arvestada, et tehnoloogia arengu tõttu on riigi ja kodanike suhe avaliku hüve koostoomisel liikunud täiesti uude konteksti, mis võib omakorda lähema kümnendi jooksul veelgi kardinaalsemalt muutuda.

Näeme seda kõige ilmekamalt ja iga päev sotsiaalmeedia ning nutiseadmete pakutavate võimaluste kaudu. Paljudes linnades on võimalik registreerida end vabatahtlikuks abistajaks näiteks olukorra tarbeks, kus kellelgi esineb äkiline terviserike. Kohe, kui häirekeskusele antakse teada südameatakid või muust sarnasest juhtumist, kus on ülioluline kiiresti sekkuda, saavad piirkonnas viibivad vastavate oskustega kodanikud oma nutiseadmesse teate palvega kohe reageerida. Selliste ja paljude muude digitehnoloogia võimaldatud koostoomeprotsesside abil on seega võimalik otseselt elusid päästa.

Samuti näeme Barcelonas ja teistes linnades, kuidas elanikud mitte üksnes ei loo koos linnavõimuga andmeplatvorme, vaid neid ka hallatakse koostöös, pakkudes nii täiesti uusi viise, kuidas korraldada ühiselu, luua uusi avalikke teenuseid ja koos otsustada. Mitmel pool maailmas on samal ajal näha ka seda, kuidas digitehnoloogia võimaldab kodanikel ja kogukondadel iseorganiseerumise teel üha sagedamini ilma ühese võimukeskusetä hakkama saada, olgu

selleks siis Uberit asendava kogukondliku taksoteenuse käivitamine Austinis Ameerika Ühendriikides või vabavaraline 3D-printimise võimalus majade ehitamiseks.

Olukorras, kus Eesti on positsioneerinud ennast e-valitsemise suunanäitajana Euroopas ja mujalgi maailmas, on kodanike rolli kui teema puudumine riigireformi debattides mitmes mõttes märgiline. Ühelt poolt väljendab see arutus osalejate huvisid ja ootusi, et riigireformis nähakse peamiselt võimalust riiki kokku tõmmata. Teisalt osutab see ka e-Eesti eduloo ühele suuremale tühimikule – see edulugu toetub suuresti lähenemisele, kus kodaniku roll on olla passiivne, nähtamatute avalike teenuste tarbija.

E-Eesti edulugu toetub suuresti lähenemisele, kus kodaniku roll on olla passiivne, nähtamatute avalike teenuste tarbija.

Meist kellelgi pole ilmselt midagi kiirelt ja automaatselt toimivate avalike teenuste vastu. Tugitoolist vahetatav autojuhiluba, kolme minutiga allkirjastatav tulumaksudeklaratsioon ja võimalus oma terviseandmetele sõltumata asukohast ligi pääseda on head näited digitehnoloogial põhinevatest muutustest avalike teenuste korraldamisel. Me näeme nende ja muudegi võimaluste puhul üha sagedamini ka hoolikat disaini, mis võtab ennekõike arvesse kasutajate mugavust.

Nende edulugude varjus toimuvad aga ka märksa sügavamad muutused. Mida enam kasvab riikide võime oma teenuseid lähtuvalt digitehnoloogiast ümber kujundada, seda enam kipub tsentraliseeruma ka otsuste tegemine nende teenuste sisu ja ulatuse üle. Kui vaadata, mil moel liiguvad linnad üle maailma digitehnoloogia kasutuselevõtu poole (tekivad nn targad linnad), siis näeme, et käimasolev tehnoloogiline muutus loob võimalusi eelkõige linnavalitsustele ja tehnoloogiaettevõtetele.

Esimesed püüavad tehnoloogia abil optimeerida linnade ees seisvaid probleeme, kasutades selleks ülalt-alla lahendusi, viimased näevad aga sageli linnades pelgalt vahendit pääseda ligi äriselt kõige olulisemale ehk andmetele. Vaatamata üha valjemale jutule sellest, kuidas digitehnoloogia kasutuselevõtt annab kodanikele tagasi nende hääle ja võimu ning seeläbi suureneb ka kodanike usaldus riigi vastu, on kodanikele tehnoloogiliste muutustega kohanemisel jäänud valdavalt reaktiivne roll.

Asjade praegust seisut saab seletada kaheti. Ühelt poolt võib tõdeda, et see on üsna ootuspärane. Kes on vähegi lugenud tehnoloogia ja ühiskonna ajaloolise arengu kohta, teab, et enamasti võimestavad uued tehnoloogiad neid, kel juba on võim. Tehnoloogia ei ole kunagi neutraalne, selle disaini ja kasutamise aluseks on alati väärtushinnangutel ja huvidel põhinevad otsused, mis võivad, aga ei pruugi ühiskondliku hüviga kokku langeda.

Teisalt on selline olukord tekkinud justnimelt seetõttu, et senine arutelu riigi reformimise üle on digiajastu mõjusid ühiskonnale laiemalt suuresti ignoreerinud. Kui me ei aseta neid kõikjaleulatuvaid mõjusid riigipidamise ja demokraatia

tulevikku käsitlevate debattide keskmesse ega püüagi vaadata kodanike rolli enama kui passiivse tarbijana, ei saa omakorda eeldada, et suudame tehnoloogilisest muutusest tingitud protsesse kodanike vaatepunktist lähtuvalt suunata.

Kui lähtuda eeldusest, et igasugune tehnoloogiline muutus on mitte ainult tehniline, vaid alati ka poliitiline küsimus, peame tõdema, et kodanike praegune reaktiivne positsioon digilahenduste keskel pole olnud mitte loomulik, vaid pigem teadlike (mitte-)valikute tulemus. Tehnoloogia kaudu on küll võimalik kaasa aidata võimu ümberjagamisele ühiskonnas – mõtelgem kasvõi araabia kevadele, kus sotsiaalmeedia roll inimeste mobiliseerimisel oli väga suur –, aga see ei juhtu kunagi automaatselt. Isegi kui uute tehnoloogiate kasutuselevõtt on kantud parimatest kavatsustest, ei saa eeldada, et kodanikud suudavad automaatselt tehnoloogia enda kasuks tööle panna.

Millest peaksid edasised sammud lähtuma? Meil tuleks palju selgemini küsida, millistes olukordades ja kuidas suudaks digitehnoloogia võimestada kodanikke nii ühiseluse kaasarääkimises laiemalt kui ka avalike hüvede koostoomes kitsamalt. Sisuline avalike teenuste koostoomine riigi ja kodanike ühisel panusel eeldab mitme tingimuse üheaegset täitmist.

Esiteks, kodaniku ja riigi vahel peab eksisteerima otsene suhtlus. Selleks pakub digitehnoloogia suurepäraseid uusi võimalusi. Teiseks, nii riigil kui ka kodanikul peab olema motivatsiooni panustada oma aega ja energiat avaliku hüve koostoomesse. Kui ühel poolel see motivatsioon puudub, ei saa ka koostoomest asja. Kolmandaks, mõlemad peavad protsessi ka praktikas

panustama, olgu selleks panuseks siis aeg, oskusteadmine või mõni muu ressurss. Patsient tunneb kõige paremini iseennast, arst aga ravivõtteid ning ainult ühiselt oma ressursse panustades on neil võimalik tagada parim ravitulemus. Neljandaks, koostoomine eeldab otsuse tegemise võimu nihkumist riigilt kodanike suunas, vastasel korral kodanik jääbki passiivseks tarbijaks.

Praegu lähtub tehnoloogia areng avalikus sektoris suuresti pigem väga kitsast tõhususe printsiibist.

Ülalt alla ellu kutsutud e-riik, targad linnad ja muud sarnased tehnoloogiad pakuvad vaid piiratud võimalusi sisuliseks avalike hüvede koostoomeks riigi ja kodanike ühistegevusena. Praegu lähtub tehnoloogia areng avalikus sektoris suuresti pigem väga kitsast tõhususe printsiibist. Seda võimendab omakorda üha suurem andmepõhiste otsustusmehhanismide kasutuselevõtt, mis nii eeldab võimu aina suuremat kontsentreerumist avalikus ja erasektoris kui ka toob seda kaasa.

Kuigi internet ja sotsiaalmeedia on andnud kodanikele seninägematud võimalused survestada avalikku sektorit, selle tegevust jälgides, oma ideid levitades ja seega justkui ka võimu detsentraliseerides, on sisulise digitaalse koostoomine protsessid endiselt suuresti erandiks. Tulemus on see,

et digitehnoloogia mõju piirdub üksnes tavapärastele koostoomeprotsessidele kaudse toe pakkumisega, näiteks lihtsustades riigi ja kodanike suhtlust.

Tihti lähevad tõhususe kriteeriumid vastuollu ka kaasamise ja võimu jagamisega, mis nõuavad koostoomine puhul nii kodanikelt kui ka ametnikelt teistsuguseid oskusi ja suuremat ajakulu ning kokkuvõttes on need protsessid palju enam ettearvamatud. Samas on digitaalne koostoomine oma omadustelt sageli regressiivne ehk sellest võtavad osa pigem need, kel on nii aega kui ka vastavaid kompetentse, ja vähem need, kelle kaasamine annaks ühiskondlikult enam efekti.

Lisaks, digitehnoloogia muudab tihti otsustavalt seda, mille jaoks seda rakendatakse. Näiteks omastega sidemete säilitamine on üks kõige olulisemaid tegureid, mis hoiab vanglatest vabanenuid sinna tagasi sattumast. Veebipõhised videokohtumised ja muud sarnased lahendused võivad sellele eesmärgile esmapilgul suuresti kaasa aidata. Esialgsed kogemused näitavad seevastu, et kuigi videokohtumised on küll mugav, kiire ja odav viis omakseid vangidega kokku viia, võõrandab see neid hoopis pikapeale üksteisest ning tagajärjeks on oodatule hoopis vastupidine olukord.

Digitehnoloogia võib seega mõjutada kodanike ja riigi koostoomimist üsna erinevates suundades. See võib koostoomet võimendada, andes kodanikele senisest suurema rolli avalike teenuste kujundamisel ning elluviimisel, aga see võib seda ka pärssida, vähendades kodanike rolli otsusetegemise võimu tsentraliseerimisega. Igal juhul pakub see palju rohkem võimalusi kodanike võimestamiseks, kui me oleme suutnud seni ära kasutada.

Erakogu

Mis saab elust väljaspool suuri linnu? Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku juhatuse esimees **JAAN APS** iseloomustab ligi saja Maakondlike Arenduskeskuste MTÜ konsultantide kogutud näite põhjal sotsiaalset ettevõtlust kohalikul tasandil.

Sotsiaalne ettevõtlus Eesti kogukondades

Möödunud kevadel võitis Eesti suurimal ettevõtluskonkursil Ajajaht parima sotsiaalse ettevõtte eriauhinna Triumf Health, mis on infotehnoloogial põhinev ja tänaseks rahvusvahelisel turul tegutsev sotsiaalne ettevõte. Sel sügisel osutus Ajajahil sotsiaalne ettevõtlus lausa populaarsuselt teiseks ideede esitamise valdkonnaks. Ka nendest ideedest kombineeris mitu infotehnoloogiat ja potentsiaalset globaalset haaret. Milline näeb aga sotsiaalne ettevõtlus välja iduettevõtete pealinnal Tallinnal piiridest väljaspool?

Küllap kõigil oma kogukonda panustavatel aktiivsetel inimestel tekib varem või hiljem küsimusi. Milline tegutsemisviis on minu jaoks parim? Kas peaksin tegema vabatahtlikku tööd? Või lükkama käima ettevõtte, mis loob töökohti? Või pühenduma kohalikule poliitikale? Või ...? Igäüks peab leidma just talle sobiva õige vastuse, mis pakub sobivaimat tasakaalu mõtestatuse ja väärrika töötasu ning hasardi ja turvalisuse vahel.

Üheks põnevaks valikuks on kogukondades kujunemas sotsiaalne ettevõtlus. See ühendab leidlikult kogukonna hüvanguisse panustamise ja tulu teenimise toodete-teenuste müügi abil. Seni enim levinud näidete hulka kuuluvad erivajadustega inimestele tööd pakkuvad ettevõtted, kohalikku elu ergastavad kogukonnakeskused ja kasulikke teadmisi-oskusi arendavate huvitegevuste pakkujad.

- Ligi kolmandik maakondlike arenduskeskuste kaardistatud sotsiaalse ettevõtlusega tegelejatest panustab erivajadustega inimeste elukvaliteedi tõstmisse, sh neile töötamise võimalusi luues. Sotsiaalset heaolu toetavaid teenuseid pakutakse ka teistele sihtrühmadele kogu elukaare ulatuses (väikelastest eakateni).
- Umbes neljandik pakub enesearenguvõimalusi ja huvitegevust, andes uusi oskusi lastevanematele või avardades koolilaste teadmisi looduskeskonnast.
- Märkimisväärne osa sotsiaalse ettevõt-

lusega tegelevatest organisatsioonidest toimib ka kogukonnakeskusena (sh vaba aja sisustajana) ehk magnetina kohalikele elanikele. Sellisel puhul mängib tavaliselt olulist rolli ka konkreetse hoone/kinnistu olemasolu.

- Oluliste edendatavate valdkondade hulka kuuluvad veel nt turism, keskkonnakaitse ja säästev tarbimine, kultuurist osa saamise või sellega ise tegelemise võimalused. Paljud ka kombineerivad valdkondi, nt kogukonnakeskus pakub võimalusi nii kohalikele inimestele kultuuriliseks eneseväljenduseks kui ka (sise)turismitulu teenimiseks.

Nagu iga ettevõtmise ja ettevõtte puhul on ka sotsiaalsete ettevõtete käivitamisse ja käigus hoidmisse panustatud tublisti vabatahtlikku tööd. Ettevõtlusega on tegemist aga seetõttu, et tegevusi hoitakse käigus müügitulu abi. Sõltumatult raha teenimise allikatest jääb sotsiaalse ettevõtte sihiks siiski kogukonna positiivne areng just sel-

lest eesmärgist lähtuvalt, mille sotsiaalne ettevõtja on kogukonna vajaduste põhjal seadnud.

Mida ja kellele müüakse? Sotsiaal- ja haridusteenuste pakkujad osalevad tavaliselt riigi ja kohaliku omavalitsuse vastavatel hangetel. Huvitegevuste pakkujate klientideks on eraisikud (sh turistid), samuti organisatsioonid (ettevõtted, koolid jne). Pakutakse ka tooteid, nt erivajadustega inimeste käsitööd. Üks kohaliku tasandi sotsiaalne ettevõtte kombineerib tavapäraselt mitut tuluallikat.

- Üle poole teenib tulu avalike teenuste pakumisest kohalikule omavalitsusele ja/või mõnele riigiasutusele nagu Sotsiaalkindlustusamet või Töötukassa.
- Üle poole teenib tulu, pakkudes teenuseid eraisikutele ja ka organisatsioonidele, milleks võivad olla nii eraettevõtted, vabaühendused kui ka avaliku sektori asutused (nt koolid). Enamik teenustest on seotud koolituste, nõustamise jms, aga ka näiteks ruumide üürimisega.
- Viiendik tegeleb toodete valmistamise, käsitöö või toitlustuse pakumisega.
- Palju esineb eri tuluallikate kombineerimist. Näiteks pakutakse oma kompetentsidel põhinevaid inimeste heaolu toetavaid teenuseid avaliku sektori rahastuse abil (nt hanke võitmise kaudu) vähemate võimalustega inimestele tasuta ja eraklientidele tasu eest. Või rahastatakse erivajadustega inimeste töökeskust eelkõige avaliku teenuse rahastusest, aga lisaks müüakse töökeskuses valmivaid tooteid organisatsioonidele ja eraisikutele.
- Esineb ka mitmekesiseid üksiknäiteid, sh jaekaubandus (säastvat tarbimist edendavad taaskasutuspoed).

Hoolimata hulgast positiivsetest näidetest sotsiaalse ettevõtlusega tegelejate kohta tekib praegust pilti vaadates siiski tunne, et suur osa sotsiaalse ettevõtluse potentsiaalid Eesti positiivseks ümberkujundamiseks on kasutamata. Selleks tuleb mitu olulist teemat kohalikes kogukondades selgeks mõelda ja rääkida. Osa neid küsimusi võivad olla ka tundlikud, aga ilma neid otsekoheselt käsitlemata ei liigu kogukondade areng uuele kvalitatiivsele tasemele. Teeme otsa lahti teemadega, nagu kohaliku tasandi organisatsioonide elujõulisus ja nende rolli tajumine kogukonnas.

Kui vaadata keskmise kohaliku tasandi mittetulundusühingu pakutavaid teenuseid, siis paistab, et maapiirkondade elanike ja nende paikkondade külaliste põhivajadus on osaleda meelelul hulgal töötubades, koolitustel ja nõustamistel ning aeg-ajalt ka käsitööd teha või seda osta. Milleks küll? Siinkohal tasub õppida Lõuna-Euroopa maapiirkondade sotsiaalselt ettevõtjatelt, kes tegelevad nt põllumajanduse ehk endale ja külalistele eluks vajaliku toidu tootmisega. Talupidamistesse, nüüdisaegsetesse ühismajanditesse või ökokogukondadesse on võimalik võimetekohaselt kaasata nii kogukonna täistööjõulisi liikmeid, esimesi kogemusi vajavaid noori kui ka erivajadustega inimesi.

Kogukondlikud sotsiaalsed ettevõtjad peavadki julgelt äriettevõtjate mängumaale trügima.

Või on põllumajandus liiga „päris“ tegevus, et mittetulundusühingu vormis tegutsev sotsiaalne ettevõtte saaks sellele pühenduda? Tõepoolest, paljudes paikkondades vaatavad omavalitsused ja kohalikud äriühingud sotsiaalseid ettevõtjaid kahtlustava pilguga – ega ometi pole tegemist projektirahade abil turu solkimisega ja teistele ettevõtetele ebaõiglastel tingimustel konkurentsi pakumisega? (Seda ka juhtudel, kui tegemist on MTÜ vormiga, mille liikmetele põhimõtteliselt kasumit jaotada ei saa.)

Hoiak „Ärge äriettevõtjate mängumaale trügige“ suunab sotsiaalsed ettevõtjad aga valdkondadesse, kus maksevõimelised kliendid puuduvad või kasumimarginaal elujõulise ettevõtte arendamiseks liialt väike. Kogukondlik vajadus on sellistel juhtudel küll olemas, ent viib sotsiaalsed ettevõtjad pahatihti sunnitud vabatahtliku töö ja läbipõlemiseni.

Miks peaks aga sotsiaalsete ettevõtjate kasum ja palgad olema väiksemad kui äriettevõtjatel? Ka sotsiaalsetele ettevõtjatele peaks vabatahtlik töö olema rõõmu ja eneseteostuse allikas, mitte organisatioo-

ni käigus hoidmise hind ja sunduslik osa.

Kui aga kasutaks vormina hoopis tulundusühistut? Miks mitte pidada külapoodi või kohalikku seiklusturismi ettevõtet kamba peale? Sellistel juhtudel on ka kasumi jaotamine otseselt kogukonna hüvanguks, sest kasumit jaotatakse ühistu liikmeteks olevatele kogukonna oma inimestele.

Siinkohal võib üks lahendusi olla ikkagi see, et kogukondlikud sotsiaalsed ettevõtjad peavadki julgelt äriettevõtjate mängumaale trügima. Sel juhul peab aga selgelt välja paistma, mille poolest trügija on kogukonnale veel parem variant kui varasem tubli ettevõtja. Kolme liikmega MTÜ puhul pole äriettevõtetega samas valdkonnas tegutsemine ja näiteks projektirahade abil hindade all hoidmine tõepoolest põhjendatud. Tulundusühistu puhul sellist küsimust aga pole, sest kasum jõuab kogukonnas elavate inimesteni.

Suuremat elujõulisust aitaks tagada ka koostöö. Kuni rohkem inimesi pole tagasi maale elama läinud, tuleb paljudel kogukondadel endale ausalt tunnistada: „Üksinda me polegi elujõulised!“ Nii kvaliteetsete sotsiaalteenuste kui ka ägedate turismikogemuste pakumisel tasub seljad kokku panna naabervaldade ja -maakondade inimestega. Miks mitte samuti just tulundusühistute vormis! See on kordi parem variant kui see, et nt viieteistkümnene kohalikule vähenenud töövõimega inimesele töö pakumiseks loob kohalik MTÜ aktivisti ühe käsitöötoa teise järel, ent põleb kolmeeuroseid vilditud pallikesi müües lõpuks läbi.

Mis teha, kui tahtmine on, aga ideid pole? Siinkohal tasub õppida näiteks võrokatelt, kes korraldasid sel sügisel Vunki Mano! nimelised loometalgud. Sündmuse eesmärk oli Võrumaa elu muutvate ideede leidmine, arendamine ja elluviimine. Täna on esimese tuule tiibadesse saanud mitu algatust, nagu kaugtöökeskuse rajamine Rõugesse ja algatuse käima lükkamine selleks, et samm-sammult jõuaks Võrumaa lasteaedade ja koolide toidulauale kohalik mahetoit.

Just selliseid näiteid sotsiaalsest ettevõtlusest ilmub Eesti kaardile iga aastaga loodetavasti üha rohkem lisaks nendele algatustele, mille eestvedajad muudavad kohalikku elu paremaks juba nüüd ning millest viieteistkümnega saab tutvuda juba järgmisel leheküljel.

RAPLA MTÜ Väike Jalajalg on Märjamaa vallas Möisamaa mõisas asuv ökokogukond. Selle elanikud loovad uut ja kestlikult toimivat maailma oma igapäevaelu kaudu, elades ja töötades teadlikult loodud kogukonnas. www.vaikejalajalg.ee

LÄÄNE Rõude küla selts haldab aktiivselt külamaja, kus asuvad kangakudumistuba ja postipunkt. Tulu teenitaksegi ruumide rendiga tähtpäevadeks, ürituste korraldamise ja vaipade müümisega.
FB: Rõude külamaja

HIIU Keskkonnasõbralikus MTÜs Jääk ja Praak valmistavad tööstuse ülejääkidest ja praaktoodangust uusi tooteid Hiiumaa erivajadusega inimesed.
www.praakla.wordpress.com

SAARE OÜ Sakadak palkab erivajadustega inimesi, et valmistada ägedaid, peamiselt kadakapuidust suveniire, meeneid ja tarbekaupu. www.randvere.ee

PÄRNU OÜ Solve et Coagu-la annab kaitstud töökohtade kaudu tööd ja tegevust inimestele sotsiaalsetest riskirühmadest (erivajadustega inimesed, vanglast vabanenud jt). Valikus on nii tooted (käsitöö, puidutööd) kui ka teenused (koristus- ja haldustööd, CNC frees).
www.secestonia.com

JÄRVA MTÜ Equilibre pakub inimese sisemist ja välist keskkonda tasakaalustavaid teenu-seid, keskendudes ratsutamisteraapiale ja loodusehitusele. www.hobukoolipark.ee

HARJU MTÜ Metsanurme täidab kogukonnakeskuse rolli ja edendab külaelu. MTÜ pakub teenustena ruumide renti ja tegevuspakette suurtele ja väikestele, sh koduvalda tutvustavat turismipaketti Sakutuur. www.metsanurme.eu

LÄÄNE-VIRU

MTÜ LUMI teraapia on loodud selleks, et pakuda Lääne-Virumaal võimalikult süsteemset ja kvaliteetset rehabilitatsiooniteenust, sh nii sotsiaalset kui ka tööalast rehabilitatsiooni ja tasulisi teenuseid. www.lumiteraapia.ee

IDA-VIRU

Vadi küla Muusikauluselts Metsakaja säilitab ja edendab külaelu, tegutsedes mänguväljakul, laululaval, külaplatsil ja toidutares. Teenustena pakutakse seltsimaja ruumide ja puhkeala renti, aga ka köögiseadmete kasutamise võimalust ja kanuusoitu. www.vadi.ee

JÕGEVA

Mittetulundusühing Kääpa OTT on toidutootjaid ühendav võrgustik, mis viib kohaliku tootja kokku kohaliku tarbijaga. www.facebook.com/kaapaott

PÕLVA

MTÜ Taaskasutuskoda korraldab üleliigsete, kuid kasutuskõlblike esemete kokkukogumist, korrastamist ja uuesti kasutusse saatmist müügi või tasuta loovutamise teel. Ühingul on oma pood Mooste alevikus ja e-pood. www.taaskasutuskoda.ee

TARTU SA Luke Mõis taastab ning arendab loodus-, ajaloo- ja kultuuriväärtuslikku Luke mõisakompleksi. Sihtasutuse teenitud raha suunatakse tagasi mõisahoonete taastamisse. www.lukemois.ee

VILJANDI

Suvekohvik Ingel on Pilistvere koguduse algatus kohalikele noortele, mille abil õpitakse ettevõtlust, elavdatakse piirkonna turismi ning finantseeritakse piirkonna noortetööd. Lisaks maitsvate suupistetejookide pakkumisele korraldavad kohalikud noored ka veesõidukite renti ja suviseid terrassikontserte. **FB: Suvekohvik Ingel**

VALGA

MTÜ Taagepera Külaselts pakub kogukonnateenuseid ja korraldab toredaid sündmusi kogukonnaliikmetele ja külalistele. **FB: Taagepera Külaselts**

VÕRU Sänna kultuurimõis on kogukonnakeskus, kus kodanikele suunatud avalike teenuste kõrval pakutakse loomingulisi ja kultuuripärandist inspireeritud tegevusi ning selleks sobivat miljööd. www.kultuurimois.ee

aastat kogukonna- praktikat

Kogukonnapraktika programmis osales 2013/14.–2017/18. õppeaastal 31 kooli ja praktikal käis ligikaudu 2000 õpilast üle Eesti. Igal aastal küsisime osalejatelt saadud kogemuse kohta tagasisidet, viie aasta jooksul saime seda 910 õpilaselt, 27 õpetajalt ja 102 juhendajalt. Balti Uuringute Instituut analüüsis saadud tagasisidet ning järeldas, et programmis osalenud õpetajate, juhendajate ja õpilaste tagasisideküsitluste vastustele tuginedes on kogukonnapraktika programm väga väärtuslik noorte silmaringi laiendamiseks, sotsiaalsete oskuste arendamiseks, praktilise töökogemuse saamiseks ja kogukonnaelus aktiivselt kaasa löömise innustamiseks.

Kogukonnapraktika toob noored vabakonda ja aitab neil ennast tundma õppida

Praktika algab sellega, et õpetaja tutvustab

õpilastele praktikavõimalusi. Seejärel otsivad õpilased endale kogukonnapraktikaks kohti pakkuvate vabaihenduste andmebaasist sobiva praktikakoha. Vabaihenduses võtab noore vastu praktikajuhendaja, kes aitab mõista, miks on konkreetse organisatsiooni töö kogukonna või ühiskonna jaoks oluline. Noored kogeavad, milliseid ühiskonna probleeme vabaihendused lahendavad ning miks nad seda teevad. Koolitunnis aitab õpetaja kogetut analüüsida, sidudes selle teoreetiliste teadmistega ning aidates õpilastel saada aru ühiskonna toimimisest ja aktiivse kodaniku rollist.

Tagasisideküsimustiku vastustele tuginedes on õpilased kogukonnapraktikaga üldiselt rahul, tundes rahulolu ja uhkust tehtu ning probleemide seljatamise üle. 88% praktika läbinutest arvas, et kogukonnapraktika oli huvitav, ning 75% uskus, et praktika oli kasulik kogemus. Lisaks töid

paljud välja, et kogukonnapraktika andis neile uusi teadmisi, kogemusi ja kontakte ning laiendas silmaringi.

Kõige rohkem toovad noored välja andmisrõõmu – tunnet, et nad said teha head, tahtmata midagi vastu saada (siin ja edaspidi tsitaadid tagasisideküsitlustest).

„Aidata abivajajaid, on palju lapsi, kelle vanemad ei suuda jõulude ajal kõike head ja paremat neile osta.“

„Minu jaoks oli kõige väärtuslikum kogemus, et meile räägiti väga palju, kuidas kodutud loomad varjupaika sattunud on, ja see pani väga sügavalt mõtlema.“

„Näha, kuidas tegelikult asjad ühiskonnas on ning kuidas väikestest tegudest piisab, et teisi aidata.“

Kogukonnapraktika

Kogukonnapraktikat tehes õpivad noored ennekõike õppima – oma kogemusi analüüsima ja neist järeldusi tegema. Juba kuuendat õppeaastat toob Vabaühenduse Liidu juhitav programm kokku noored, vabaühendused ja koolid ning loob osalejate vahel koostöövõimalusi, mõistmist ja ühist tulevikku vaatamist. **HELEN TALALAEV** pööras pilgu programmi senisele viiele aastale ning kirjutas kogutud tagasiside põhjal, mida programm eri osalistele annab.

„Kõige väärtuslikum kogemus oli võõraste inimestega suhtlemine. Algu- ses tundus erinevate söögikohtade küsitlemine hirmutav, kuid mida aeg edasi, seda kergemaks see muutus.“

Kogukonnapraktika läbinud noored õpivad ennast paremini motiveerima, koostööd tegema, aega planeerima ja kaasama. Oman- datud oskustena on välja toodud järgmist.

„Meeskonnatöö ja oskus reageerida“

„Puhtalt eneseteostuslik kogemus. Õppides tundma seda organisatsioo- ni, kasvasin ma ise inimesena ning sain palju kogemusi.“

„Õppisin aega planeerima.“

„Minu jaoks olid kõige väärtusliku- mad kõik need uued teadmised ja kontaktid, mis ma praktika jooksul sain.“

„Tulla toime ootamatustega, mis ei ole algsesse plaani arvestatud. Tuleb rahulikuks jääda ja teha tarkasid otsuseid pingelises olukorras.“

Praktika läbimine mõjutab õpilaste väärtushoiakuid, nagu isiklik vastutus, sotsiaalne õiglus, säästev eluviis.

„Sain asju näha teisest vaatenurgast.“

„Õppisin, et riideid ja muid esemeid ei tohiks ära visata, need peaks viima taaskasutusse.“

„Kõige väärtuslikumaks pean ma seda, et sain aru, kui suur ületarbimi- ne meie ühiskonnas on, ning sain tea- da, kuidas aidata seda parandada.“

„Praktika ajal sain aru, kui palju mul on elus vedanud.“

Olulisima tulemusena saab aga esile tuua, et kogukonnapraktika läbinud teadvusta- vad end ühiskonnaliikmetena, kes saavad olulistes küsimustes kaasa rääkida ja ühiskonna arengut mõjutada. Nõnda aitab programm õpetada uut põlvkonda, kes Eesti elu aktiivselt edasi viiks.

„Mu mõtlemine vabatahtlikust tööst muutus mulle veel tähtsamaks ning sooviksin ka edaspidi osaleda või kusagil vabatahtlikuna aidata.“

„Ma sain teada vabaiühenduste vaja- likkusest riigis ning tänu erinevatele ülesannetele sain ennast proovile panna näiteks informatsiooni otsimises ja selle põhjal küsimuste sõnastamises. Terve praktilik veedetud aeg oli üks väärtuslik kogemus, sest erinevad ühingu liikmed andsid meile ülevaate ühingu- test, sellest, millega üks vabaiühendus tegeleb, nende vajalikkusest, ning nad usaldasid meile tähtsaid ülesandeid.“

„Alguses olin praktika suhtes skeptiline, kuid nüüd arvan, et praktika oli huvitav kogemus ja avardas minu maailmapilti. Kui praktikat poleks olnud, ei oleks ma ealeski mõelnud vabatahtlikule tööle ega pidanud seda oluliseks, sest MTÜdest räägitakse vähe. Arvan, et kogukonnapraktika aitab tuua noori vabatahtliku töö juurde, arendama ettevõtlikkust, et midagi oma kodukoha ja teiste inimeste jaoks ära teha.“

Seega on tänu kogukonnapraktikale para- nenud noorte suhtumine vabatahtlikku töösse ja abivajajatesse.

„See, et ma sain aidata neid inimesi, kellel seda vaja on.“

Keskmiselt 10–15 tunni pikkuse praktika käigus täidavad õpilased väga erinevaid ülesandeid: korraldavad üritusi, pakivad ja jagavad toiduabipakke, osalevad ühenduse värbamisprotsessis, hoolitsevad loomade eest, koguvad annetusi, korraldavad küsit- lusi, otsivad sponsoreid, teevad videoid ja löövad kaasa mitmel muul moel. Noored hindasid saadud kogemusi ja uusi oskusi ning tõdesid, et need annavad eelise nii edasiõppimisel kui ka tööturule suundu- misel.

„Ma kohtusin erivajadustega lastega ning õppisin nendega suhtlema.“

„Arendasin enda oskusi videograafia valdkonnas.“

Kogukonnapraktikandid toovad vabaiühendustesse uusi ideid

91% juhendajatest vastas tagasisides, et kogukonnapraktika programmis osalemine oli neile kasulik. Toodi välja, et õpilased olid nende organisatsioonile suureks abiks, aidates erinevate ülesannetega, ja et noored andsid vabaiühendusele värskeid ideid.

„Jõuluajal on palju üritusi ja väga hea oli, et oli paar inimest juures, keda abiks kutsuda.“

„/.../ oli õnn ja rõõm saada uus kogemus. Praktikantide tegevus, nende mõtted olid ja on inspireerivad, see on suur väärtus meie MTÜ-le.“

„Paremaks muutus meie projektis osalevate õpilaste suhtumine täiskasvanutesse ja nad nägid, et on inimesi, kes neist tõeliselt hoolivad; õppisid oma lubadustest kinni pidama, sest minu praktikandid olid oma nõudmistes väga järjekindlad.“

71% juhendajatest tõi tagasisideküsitluses

välja praktika jooksul kogetud positiivseid üllatusi: noorte positiivne suhtumine ja huvi, tahe midagi muuta, kohusetundlikkus, ootustest suurema panuse andmine.

„Praktikant tegi vaatluse tulemusena kolmelehelise oma arvamuse, kuidas võiks kergliiklus /.../ teatud tänavatel kulgeda, tegi joonised ja kirjeldused, kuigi tema ülesandeks oli vaid jälgida teatud ajal, kui palju inimesi ja autosid seal liigub, ning kirja panna vaid mõned arvud.“

„Üllatas, et noored on väga teadlikud ja küpsed ja väga motiveeritud.“

„Ehk noorte kohusetunne. Nad olid konkreetsemad ja oma sõnade eest rohkem valmis vastutama kui paljud täiskasvanud.“

„Üllatavalt meeldiv kogemus oli, kui hästi annab noori kaasata tegevustesse ilma suurt lisakoormust organisatsioonile või juhendajale tekitamata.“

Programmis osalemine toob vabaiühendustesse praktikantide juhendamise kogemusi, mis aitab ka ühenduse muus töös, kus on vaja vabatahtlikke ja teisi organisatsiooni eesmärkide saavutamisesse panustavaid inimesi juhendada, motiveerida, toetada ja tunnustada. Kuna

juhendajad saavad toeks juhendmaterjale, siis aitab programmis osalemine tõsta vabaiühenduse võimet uusi inimesi oma tegevustesse kaasata.

Kogukonnapraktika kui tulevikku vaatav õppimismudel

Kogukonnapraktika kuulub koos juhtumianalüüside või uurimisprojektidega aktiivõppemeetodite hulka. Meetod lähtub sellest, et õpilane on aktiivne õppija, märkab probleeme ja otsib neile lahendusi, seob eelnevaid teadmisi uutega. Näiteks kirjeldatakse kogukonnapraktikandile vabaiühenduses mõnd probleemi või ülesannet, millele ta peab ise lahenduse otsima, seda küll juhendaja suunamise ja toetamise abil.

Kogukonnapraktikas on väga olulisel kohal eesmärkide seadmine – enne praktikat mõtleb õpilane läbi, mida ta saavutada tahab. Praktika käigus tegutseb ta nende eesmärkideni jõudmise nimel, vajadusel korrigeerib neid või oma tegevust. Selles on talle toeks praktikajuhendaja. Praktika lõpus hindab õpilane, kuivõrd ta oma eesmärgid saavutas. See aitab õppida ennast õppimisprotsessis juhtima ning uuest kogemusest veelgi enam kaasa võtma ja õppima.

95% õpetajatest arvas, et programm oli kõigile osalistele kasulik. Enim toodi välja, et kogukonnapraktikal käimine toetab praktiliste oskuste omandamist (nt ettevõtlikkus, ajaplaneerimine, meeskonnatöö,

suhtlusoskus) ning kogukonnapraktika toetab ka üldist arusaama vabatahtlike tööst ja ühiskondlikest probleemidest.

„Õpilased mõistsid iseenda ja oma kaaslaste tegevuse tähtsust kogukonnas jaoks.“

„Näiteks mõisteti, et ongi reaalselt ka neid inimesi, kes lisaks oma põhitööle panustavad teiste inimeste abistamisse.“

„Praktika võeti vastu algul võõristusega, kuid selle läbimisel olid noored positiivselt üllatunud, millise kogemuse see pakkus. Osa noori liitus organisatsioonidega. See kindlasti avardas noorte silmaringi.“

Kogukonnapraktika annab ette põhjalikult läbimõeldud ja ettevalmistatud tööriistad (praktikapäevik, veebipõhised registreerimis- ja tagasisidevormid, vabaühenduste andmebaas, käsiraamat, videokoolitus juhendajatele), mis aitavad õpetajal teoreetilisi teadmisi praktikas kogetu ja koolis õpitut igapäevaeluga siduda. Ka õpilased on sellist kasu märganud.

„Jah, alguses olin selle osas natuke skeptiline, kuid nüüd mõistan, et see toob natukene värvi halli argipäeva. Ühiskonnaõpetuses õpitut on hea ka realses elus praktiseerida. Hea vaheldus.“

Kuidas noorte, õpetajate ja juhendajate koostööd veel tõhusamaks muuta

Osalejad hindavad kõrgelt Vabaühenduste Liidu tuge (tugimaterjalid, koolitused ja ettekanded) kogukonnapraktikale. Jälgime ka edaspidi pakutava toe ajakohasust ja tugimaterjalide arusaadavust ning vajadusel muudame materjale, mis on seda olulisem, et küsitluste vastuste kohaselt on praktikast saadav kasu suurim siis, kui programmis osalejad juhendmaterjale kasutavad ja neist õpivad.

Meeldiva praktikakogemuse eeldus on kõigi osaliste tõsine suhtumine praktikasse. Kui nii õpetajad, juhendajad kui ka õpilased mõistavad praktika eesmärki, oskavad üksteist toetada ja vajadusel aidata, siis on praktikast ka kõige enam kasu. Sellele aitab palju kaasa see, kui praktika on kooli ja vabaühenduste töötajate seas

läbi räägitud ning nii õpilased kui ka juhendajad arvestavad üksteise tundma õppimiseks ja abistamiseks piisavalt aega. Plaanime järgmise paari aasta jooksul koolidega individuaalselt läbi arutada, kuidas programm igas koolis kõige jätusuutlikumalt toimida saaks.

Kogukonnapraktika programmi mõju suurendab see, kui õpilastele selgemalt ja neile arusaadavas keeles selgitada, mida praktika neile annab. Siin on õpetajatel ja juhendajatel väga oluline roll, sest just nemad suhtlevad noortega otse. Praktikaks ettevalmistamine, noorte huvidel ja võimetele vastava praktikaorganisatsiooni leidmine ja eesmärkide seadmine, aga ka saadava kogemuse analüüsimine tagavad väärt kogemuse, millest on tulevikku silmas pidades palju õppida. Vabaühenduste Liit töötab selle nimel, et programmis osalejatel oleks tõhusad abimaterjalid, näiteks selleks õppeaastaks valmis videokoolitus praktikajuhendajatele, mis aitab juhendajatel luua praktikakogemuse, millest nii noortel kui juhendajatel rõõmu oleks.

Kogukonnapraktika on senise viie õppeaasta jooksul pidevalt muutunud ja arenenud. Alustasime kahe kooliga Rakveres, kelle kogemus aitas vormida programmi kuju ja sisu. Järgmistel aastatel töid paljud koolid, vabaühendused ja praktikal osalenud noored kogemusi ja teadmisi, mis

on pidevalt aidanud programmi täiendada ja muuta, et see oleks just selline, millest kõige enam kasu on. Hea meel on näha, et meie töö on vilja kandnud ja meil on nüüd üle Eesti toimiv programm, mis noortele kodanikuaktiivsuse kogemust võimaldab. 2019. aasta alguseks on praktikakogemuse saanud ligi 50 kooli ja umbes 3000 õpilast.

Programm toimib just tänu oma paindlikkusele, mida nii koolidele kui vabaühendustele võimaldame – iga kool ja ühendus oskab oma tööd ise kõige paremini korraldada. Meie ülesanne on kogukonnapraktika programmi hoida ja arendada, et üha enam noori saaksid juba koolist kaasa ühiskondliku aktiivsuse pisiku, millega Eesti elu aina paremaks muuta. Seda tööd teeme suure õhina ja rõõmuga edasi.

Täispika kogukonnapraktika analüüsi ja rohkem infot programmi kohta leiab veebilehelt www.heakodanik.ee/kogukonnapraktika.

Kogukonnapraktika programm on Haridus- ja Teadusministeeriumi Noortegarantii osa ning seda rahastatakse aastatel 2015–2018 haridus- ja teadusministri kinnitatud ja Eesti Noorsootöö Keskuse elluviidava ESF kaasrahastatud programmis „Tõrjutusriskis noorte kaasamine ja noorte tööhõivevalmiduse parandamine“ kirjeldatud tegevuste raames.

Kuidas jõuda pressiteatest partnerluseni?

Sügiselõpu Hea Kodaniku klubis oli teemaks vabaühenduste suhe meediaga. Maria Laanjärv pani kirja põnevamad mõtted arutelust, kus osalesid **KADRI SIKK, ANNELI OHVRIL, AINAR RUUSSAAR** ja **DANIEL VAARIK**.

Hea Kodaniku klubi üritustesarja kolmandal arutelul vaadati otsa kodanikuühiskonna algatuste kajastamisele meedias ning küsiti, kuidas ühiskondlikes huvides tegutsevaid vabaühendusi paremini nähtavaks teha, mida peaks tähele panna tundlikel teemadel rääkimisel ning kuidas leida meediast partnereid. Oma kommunikatsioonikogemusi jagasid Eesti Vegan Selts ja Maailmakoristuspäev.

Veganlusest

KADRI SIKK: Veganlus on kahe teraga mõök, ühelt poolt on sellest raske rääkida, samas meedia mõttes on see väga hea teema. Eestis on hinnanguliselt 0,6% inimestest veganid, kuid nii väikese grupi kohta on teema ikkagi meedias seksikas ja kõnetab väga kergelt. Meie endale seatud eesmärk on, et meedia kajastaks veganlust adekvaatselt. Praegu libiseb sageli läbi käsitusi, mis ei tee veganluse teenet. Käsitus veganlusest peab muutuma tasakaalustatumaks.

Kuidas me seda teeme? Kui räägime veganluse tervise ja keskkonna aspektidest, siis räägime tõenduspõhiselt. Samas ütlevad seda enda kohta kõik – kes siis räägib päriselt tõenduspõhiselt? Esindasin eelmisel aastal seltsi „Kolmeraudses“ ja nägin, et kui meie vastaspool institutsiooni jõul või oma ameti või mineviku tõttu ütleb, et tema esindab teadust, siis meil on raske vaielda. Avalik arvamus usaldab

seda, kui taga on institutsioon.

Liigume selle poole, et esitada oma teemat kõneisikute kaudu. Näiteks tervise valdkonnas Arvamusfestivalil eelmisel aastal rääkisid meditsiinieksperdid nii välismaalt kui ka Eestist. Pärast seda on hea koostöö meditsiinisektoriga jätkunud. Nemad esindavad institutsiooni ja siis me ei pea võitlema selle eest, et meid usutaks.

Eestis on hinnanguliselt 0,6% inimestest veganid, kuid nii väikese grupi kohta on teema ikkagi meedias seksikas ja kõnetab väga kergelt.

Samamoodi toimib keskkonna teemadel ekspertide kaasamine. Ka nemad jõuavad meediasse ja esindavad seal veganlust. Terviseinimesed rääkimas tervise aspektist ja keskkonnainimesed keskkonna aspektist ongi see, kuhu me tahame jõuda. Meie roll on rääkida veganlusest sotsiaalse õigluse ja eetilise aspektist ja selgitada seda, miks pole tegemist dieedi ega lumehelbekeste teemaga. Keegi teine seda rolli Eesti ühiskonnas ei täida.

Kommunikatsiooni mõttes tuleb siin

takistus, kuna see on tundlik teema. Me oleme palju mõelnud, mis sõnum inimesi kõnetaks. Kui kaasame mõne eksperdi, kes ei mõista veganluse ideoloogiat, siis ta võib pakkuda soovitusi, et me räägiksime pehmemate sõnumitega. Näiteks miks me ei räägi liha vähendamisest? Seal tekib meie jaoks vastuolu. Eetilistel põhjustel ei saa me rääkida vähendamisest, see pole meie roll. Seetõttu on meil olnud raske saada eksperdinõu, kuidas rääkida veganlusest nii, nagu meie seda mõistame.

Et muuta kajastust paremaks, oleme palganud kommunikatsioonieksperti, kelle roll on algatada teemade tõstatamist ja teha meediamonitooringut. Näeme, et meie kajastused on kasvanud. Viimase kuu jooksul on kajastusi olnud sama palju kui viimase aasta jooksul kokku – oleme hüppeliselt rohkem meedias ja ka peavoolumeedias. Meid kutsutakse ja kaasatakse. Teine probleem on isiklikud oskused. Ma olen valmis kõneisiku rollist tagasi astuma ja andma selle üle kellelegi, kes kõnetab Eesti ühiskonda palju paremini kui mina, kui see inimene kuskilt välja ilmuks.

Lõpetuseks, me tahaks teha oma organisatsiooniga eetikaalast teavitustööd. Kommunikatsiooni mõttes ma olen kohutavalt väsinud sellest küsimusest, et mis sul toidulaual on ja mida ma süön, see ei puutu asjasse. Või kuidas su tervis on? Debatt on vale koha peal, veganlus pole toidulaua ega tervise küsimus.

Maailmakoristusest

ANNELI OHVRIL: 2008. aastal toimus esimene koristuspäev. Kümme aastat hiljem kulmineerus toona alustatu ühepäevase

koristusaktsiooniga, millest võttis osa 158 riiki. Meil oli kaks kommunikatsiooni-suunda: globaalne ja Eesti oma. Eesti roll oli oluline, kuna see on algatuse sünnimaa ning siit käis kogu maailmakoristuse juhtimine ja koordineerimine.

Eesti kommunikatsiooni jaoks oli meil vaja ka eraldi partnerit. Lõime käed agentuuriga PR Agenda ja tagantjärele ei kujuta ette, mida oleksime ilma nendeta teinud. Sealt edasi oli küsimus, kuidas maailmakoristust Eesti sees kommu-keerida. Üks eesmärk oli teha eestlased uhkeks, et me sellist algatust juhime – üks suurimaid aktsioone ajaloos, tõeline ime.

seda arusaadavaks, käegakatsutavaks.

Kommunikatsioonis öeldakse sageli, et ära saada pressiteateid, vaid räägi lugusid. Teeme Ära on üks suur lugude kogum.

Eesmärk oli teha eestlased uhkeks, et me sellist algatust juhime – üks suurimaid aktsioone ajaloos, tõeline ime.

Koos PR Agendaga tegime suure koosoleku, et leida igäihe valdkonnast lugusid. Alguses tundus, et mis lugu ma ikka räägin, kui teen oma igapäevast tööd, aga kui rääkima hakata, tuleb huvitavaid asju välja. Me ei tahtnud rääkida ainult positiivsetest, vaid

inimlikest lugudest ja ka läbikukkumistest.

Neid lugusid oli palju. Näiteks see, kuidas me koristuspäevani üldse jõudsim. Maailmakoristuspäev sai alguse 2014, kui meile kirjutas Chris Anderson. Ta ütles, et tal on ümber laua filantroopide seltskond, kes otsib globaalse mõjuga organisatsioone, keda toetada. Ta valis meid ühes trikoovoorus osalejaks. Pidime tegema esitluse, et kui raha poleks probleem, siis mida teeksim. See oli ülihea mõtteharjutus ja jõudsim selleni, et meil on vaja ühepäevast aktsiooni – maailmakoristuspäeva –, et tuua prügiprobleem globaalse diskussiooni tasemele. Trikoovoorust me läbi ei saanud, aga oleme tänulikud Chrisile selle ülesandepüstituse eest.

Või siis ka see, et Coca-Cola plastpude-li, mis on number üks reostaja maailmas, töötas välja eestlane. Vägevaid lugusid oli ka kuulsuste tagaajajatel. Kadi Agurajuja tahtis saada Iron Maidenit kampa ja suhtles Live Nationiga, et minna neile *backstage*'i

ja küsida, kas nad teeks toetava video. Ta käis samal ajal Olde Hansas teenindajana tööl ja siis nägi Iron Maidenit hoopis seal. Loomulikult rääkis ta kohe oma jutu ära.

Koristusaktsioonid ei ole kunagi olnud meie jaoks lõppeesmärk, vaid vahend, et tuua prügi probleem inimeste teadvusesse ja innustada neid leidma lahendusi, ning see ülemaailmne aktsioon aitab probleemi olemust visualiseerida. Räägime palju prügi pimedusest, kuna inimesed on õppinud

Kuna prügi probleem on kompleksne, on lihtne öelda, et mina ei oska seda lahendada. Peame aru saama, et igaüks peab leidma viisi, kuidas aidata.

prügi ignoreerima, eriti inimesed, kes on juba sündinud sellisesse maailma. Nende jaoks ongi see normaalsus, et prügi on maas. Prügipimedusel on eri vorme – keeldun nägemast prügi looduses või siis keeldun nägemast, kui palju ma iga päev prügi toodan. Viskan oma prügi ära ja ei mõtle sellele, kuhu see edasi läheb. Aga sellist asja nagu „ära“ ei ole ju tegelikult olemas, kõik see prügi peab kuhugi minema ja jääb kuhugi alles.

Meie jaoks on alati olnud tähtis jõuda koristusaktsiooni juurest sisuliste teemadeni. Hästi lihtne on mõõta edu sellega, kui palju inimesi osales. 158 osalenud riiki tundub päris äge, aga kas me lõpuks ka soovitud mõju saavutasime? Näeme, et tänu koristusstiimide aktiivsusele ja saavutatud suhetele riigiasutustega minnakse teemadega edasi, hiljem jätkuvad koostöösuhted on olulisemad.

Kuna prügi probleem on kompleksne, on lihtne öelda, et mina ei oska seda lahendada. Peame aru saama, et igaüks peab leidma viisi, kuidas aidata. Kui üritada ühe sektori või ühe seltskonnaga, on allaandmine kiire tulema. Sestap on oluline, kuidas kommunikueerida, et vajadus lahendusi leida on suur ja sellega on kiire. Kui me siin istume, siis me ei tunneta seda probleemi, meil on siin kõik hästi. Samas mõned joovad vett, milles ilmselt on juba plasti nanoosakesed sees – see muudab probleemi palju isikliku-

maks. Prügiprobleem tundub olevat kusagil kaugel – Indoneesias, Filipiinidel, Tais, nemad peavad midagi muutma. Aga peame mõistma, et see on meie ühine probleem ja selle tulem jõuab meile ka. Varsti võime jõuda sinna, et seda pole võimalik enam lahendada, on tekkinud muutused, mida pole võimalik tagasi keerata.

Teemade seksikusest

KADRI SIKK: Veganluse taak on, et kui räägin veganlusest, pean olema ekspert kõiges – tervises, keskkonnas; eetikast peaaegu ei tohigi rääkida. Seda tuntakse rünnakuna. Juba see, et ma astun ruumi, on paljude jaoks pealesurumine. Ükskõik kui argumenteeritud ma olen, sellest jääb alati puudu. Pean olema üleilmlike teadmiste ja oskustega kommunikatsiooni alal.

AINAR RUUSSAAR: Ma ei tea, kui seksikas teema veganlus on, aga ta vastab kahele olulisele komponendile – konfliktus ja emotsionaalsus. Need koos aitavad sellel meediasse jõuda. Minu jaoks ei ole seksikas, mul on täiesti ükskõik, aga toimetuse jaoks, kus ma töötan, on oluline ja lugejate jaoks ka. Konfliktus tuleb sealt, kui perearst ütleb raadios, et lapsed peavad liha sööma ja piima jooma. Kui on konflikt sees, siis ajakirjandus kasutab ära seda.

KADRI SIKK: Ma tahaks jõuda sinna, et terviseorganisatsioonid räägiks tervise eelistest ja keskkonna organisatsioonid keskkonna teemadest. Sealt pinnalt saaks tekkida meediakajastus ka eetika aspektist. Eetika teemad ei jõuagi praegu meediasse. Meediakajastus – seal on sellised klišeed, mida näeme ka teistes valdkondades. Veganluse peal mängitakse läbi samu hirne, mis teiste vähemuste peal. Lapsed! Jätke rahule! Samuti küsimus, et miks te surute peale mulle seda veganlust. Mind kutsutakse rääkima kuskile saatesse ja pärast süüdistatakse, et miks te surute peale neid teemasid.

DANIEL VAARIK: Kõik, mis puudutab toitu, on sügavalt seotud turvatundega. Kui vaadata tänase ühiskonna vastasseisu, siis paljud inimesed, kes on harjunud oma traditsioonilise vaatega, tunnevad, et see on ohus, ja mitte ainult veganite, vaid ka teiste poolt. Kes tunneb end ohustatuna, hakkab end kaitsma agressiivsusega. Agressiivsuse esimene näitaja on naljad.

Tänases maailmas on lihtne olla konfliktne ja konflikt on viraalne. Väikestel organisatsioonidel on vahel kiusatus olla konfliktne, et pildile saada. Samas sünnib sellele kusagil vastureaktsioon. Meediasse on konflikti kaudu lihtne jõuda, aga kui see kõrvale jätta, siis on küsimus, kuidas jõuda selleni, et laiendada oma ulatust, inspireerida inimesi, jõuda mõistliku koostööni.

ANNELI OHVRIL: Me otsustasime algusest peale, et lahendusteni jõudmiseks on vaja olla positiivsemad. Negatiivsega ei taha inimesed suhestuda. Meie kolm põhiväärtust Teeme Äras on positiivsus – me ei otsi süüdlasi, vaid ütleme, et teeme koos korda –, koostöö – mida rohkem liitlasi, seda tugevamad oleme – ja tegevusele suunatus. Alati ei pea lähenema konflikti kaudu.

Veenmisest

AINAR RUUSSAAR: Mina soovitan varuda sellise formaadi nagu „Suud puhtaks“ tarbeks väga lihtsad, aga tugevad faktid ja argumendid. Kõige hullem on see, kui minna emotsiooniga kaasa ilma, et teil oleks lauale panna argument, millega pole võimalik vaielda. Tselluloositehasega juhtus nii – argumente oli palju, aga nende kõigiga oli võimalik vaielda. Kui on üks või kaks argumenti, millega ei ole võimalik vaielda, siis see toimib. „Suud puhtaks“ ongi naljakas formaat – igaüks, kes vaatab, leiab sealt oma tõe.

Argument peab olema piisavalt lühike. Mahtuma A4 laiusesse ja 1,5-sentimeetrisesse kasti. Kui ei mahu, siis pole see teleformaadiks valmis.

DANIEL VAARIK: Seal on mõned head juhtumid olnud. Näiteks kui Annika Laats tõusis kõrgemale saatest ja pöördus kogu auditooriumi poole. Eks see tuleb esinemiskogemusest, kui käia paljudes saadetes. Argument peab olema piisavalt lühike. Mahtuma A4 laiusesse ja

1,5-sentimeetrisesse kasti. Kui ei mahu, siis pole see teleformaadiks valmis.

KADRI SIKK: Mind on aidanud edasi Tarmo Jüristo nõuanne: pea meeles, et saates, kus on vastaspool, ei ole eesmärk veenda vastaspoolt, vaid kõnetada oma sihtrühma ja neid, kes on kahe vahel ja avatud mu sõnumile.

Meediaks olemisest

AINAR RUUSSAAR: Maailmakoristusel on selles mõttes lihtsam, et selle teema puhul ei ole vastanduid. Teiseks, sõnumid on lihtsad ja tõepoolest meedia puhul on 158 riiki selline arv, mis pani kõrvu kikitama. Pean tunnistama, et sel aastal toimus teie aktsioon minu jaoks teisiti. Ma ei ole vegan, aga olen suitsetaja. Otsisin Roosikrantsi tänavalt suitsukoni jaoks prügikaste, mida ei leidnud. Maailmakoristuspäev oli ilmselt minu jaoks kommunikatiivne tõuge, mille pärast hakkasin seda tähele panema. Olen ju varemgi Roosikrantsi tänaval käinud ja pole varem seda märganud.

DANIEL VAARIK: Kas sa teed filtriga suitsetusi? Keegi on sind tüssanud, see ei päästa. See on hullem! Mitte Coca-Cola pudelid ei ole maailma suurim reostaja, vaid suitsukonid, mis on rohkem hajutatud. Aga siit tekib mul küsimus: Anneli, palju koristajaid osales ja mis nad kaasa said?

ANNELI OHVRIL: 17 miljonit. Materjalide mõttes mitte midagi.

DANIEL VAARIK: Teie oletegi meediakanal! Te olete palju suurem kui Postimees. Tänapäeva maailmas on meediastumine väga lihtne. Äkki te ei ole neid 17 miljonit piisavalt ära kasutanud, et nad koristusaktiioonilt tagasi minnes oleksid kõneisikud?

Teiseks ei saa inimesed kohe aru, kui miski asi on edukas. Nimetagem seda edupimeduseks. Praegune näide: 50 000 e-residenti on seni maksnud Eestile 8 miljonit makse, aga enamasti inimesi ei huvita. Peab tulema päästik, mis tõstab valgusesse inimesi, kelle tegutsemisest me ei teadnudki. Seda on raske ennustada, mis see päästik saab olla. Maailmakoristuspäeva puhul võiks see olla Guardianis või BBCs avaldatud artikkel.

Minu jaoks pole ammu enam nii, et

Saates, kus on vastaspool, ei ole eesmärk veenda vastaspoolt, vaid kõnetada oma sihtrühma ja neid, kes on kahe vahel.

meediasuhted on kommunikatsiooni olulisem osa. Hea kommunikatsioon algab sellest, kui oma sõnumeid nii kaugele arendate ja katsetate neid päris esinemistel ja teil on arenev presentatsioon, mida täiendada ja mis läheb järjest paremaks. Iga kord, kui esinete, arutate omavahel ja sõpradega läbi, mis oli hästi ja mida parandada. See on asi, mis on enda kontrolli all. Meedia ei ole.

Meedia hakkab siis rohkem rääkima, kui on suur kogukond. Meedia üks valveülesanne on rääkida, mis internetis juhtus. Raporteeritakse seda, mis toimub kogukondades. Ka blogid, sotsiaalmeedia, väljaanded, esinemised – kõik see on meedia, tänapäeva maailmas polegi nii väga vahet.

Empaatiast

ANNELI OHVRIL: Minu vennatütar hakkas veganiks. Vanavanemad mõtlesid alguses eri variante välja, kuidas talle salamisi liha sisse toppida, vanematelgi oli alguses keeruline. Siis mõeldi, et olgu, prooviks hakkama saada, ja pereema hakkas tegema vegantoite. Inimesel on vaja turvatunnet saamaks aru, et midagi hullu ei juhtu. Kui asi maha rahunes, oli näha, et laps ei ole oma vanemate vastu agressiivne ega ütle, mida nemad sööma peavad. Tänu sellele ei ole tekkinud vastureaktiooni. Kui ka ülejäänud pere avanes, on hakatud küsima, et aga miks sa siis veganiks hakkasid, räägi sellest taustast. Ehk siis tegelikult on nüüd tehtud esimesed sammud, et uurida, mis põnev maailm selle taga on. Alguses on šokk, siis rahunemine ja selgub, et kõik on tegelikult hästi, ja siis tekib suurem huvi.

KADRI SIKK: Organisatsiooni arengus räägitakse ka, et oleme meeskond alles siis, kui oleme läbi teinud konflikte. Veganluse teema on juba konfliktne, ebarealistlik

oleks loota, et see konfliktisus kuidagi ära kaoks. Küsimus on selles, kuidas suhtume konfliktisusesse ja kuidas seda maandame, et ei tekiks vastandumist. Kui sa sellesse teemasse satud ja ühel hetkel otsustad, et teed ratsionaalse valiku hakata veganiks, siis su elus muutub kõik. Muutuvad suhted sõprade, kolleegide, ühiskonna tasemel. Kui ma enne arvasin, et olen kõva väitleja, siis pole sellest midagi kasu olnud, sain aru, et mul pole mitte mingeid kommunikatsioonioskusi.

DANIEL VAARIK: Väitlemisest polegi kasu. Tänapäeva maailmas on kasu empaatiast, oskusest näha sidemeid. Räägitakse, et sotsiaalmeedias sünnivad nõrgad sidemed – *feed* kihutab meist mööda, võib-olla korra natuke suhestume. Tugevad sidemed on pereliikmete ja lähedaste inimestega, kellega võid tunde koos istuda ja arutada. Matemaatiliselt on võimalik tõestada, et keerukaid probleeme nõrkade sidemetega ei lahenda. Sotsiaalmeedia ei suuda lahendada keerulisi olukordi, kuna inimesed jõuavad kiiresti lihtsa ja mittetöötava NIMBY-tüüpi lahenduseni, nad ei tööta keerulisemate lahendustega. Keeruline lahendus oleks välja mõelda 5-6 sammu, kuidas edasi minna ja kõigile sobiv kompromiss leida.

Veganlus läheb kompleksse teema alla ja seda on võimalik lahendada vaid tugevate sidemetega. Sildistamise teema puhul tsiteerin Riina Raudset: väga abiks on, kui tekivad tugevad liitlased, kes ei ole üldse nagu sina. Mul on üks sõber, kes on poksitreener, kes on peaaegu vegan ja ei ole üldse nagu Kadri. Nii tekivad uued liidud, uued inimesed, kellega rääkida – see mõjub veenvamalt. Veganluse teema on raske. Üks faktor on aeg, ei saa kohe, vaid tuleb vaadata pikka trendi, kolme või viie aasta plaane. Paljud sellised teemad vajavad pikalt tegelemist.

Sotsiaalmeedia ei suuda lahendada keerulisi olukordi, kuna inimesed jõuavad kiiresti lihtsa ja mittetöötava NIMBY-tüüpi lahenduseni.

Eesti Noorteühenduste Liit

Noorte juurest ajakiri algas ja noortega ka lõpeb. Eesti Noorteühenduste Liidu käekäigu kohta annab aru juhatuse esimees **ROGER TIBAR**.

Miks ja millal ühing loodi?

Ühing loodi 2002. aastal eesmärgiga tuua Eestis tegutsevad noorteorganisatsioonid ühise katuse alla, et koondada informatsioon ja seisukohad, mida esindada riikliku tasandi otsustusprotsessides. Nagu loomisest on ka praegu peamised eesmärgid pakkuda noorteühendustele eestkostet, kujundada noori toetavat ühiskondlikku arvamust ja seadusandlikku keskkonda. Peale selle toetab ENL noorteühingute toimimisvõimet ja pakub noorteühendustele võrgustumisvõimalusi.

Oleme oma visiooniga võtnud sihi selle poole, et noorteühendused oleksid võimekad: „Noorteühendused on oma valdkonna põhikujundajad, neis tegutsemine loomulik ning nende tegevusel on ühiskondlikult tuntav mõju.“ Meie eesmärk on luua tuleviku Eestile tugev kodanikuühiskond, kelle jaoks on aktiivne osalemine loomulik. Peale selle seisame noorte otsustusprotsessidesse kaasatuse eest ning esindame Eesti noorte arvamust mitmes otsustuskogus.

Kui palju inimesi ühingus on?

ENLi kuulub 56 noorteühendust ja 36 noortevolikogu. 7–26-aastaste noorte arv ENLi võrgustikus on ligikaudu 25 000. Kui lisada siia juurde partnerid, kes pole liikmeskonnas, on see arv märkimisväärselt suurem. ENLis töötab kümme inimest: kuus täiskohaga, üks poole kohaga ning kolm

projektijuhti. Eri valdkondades tegutseb üle kümne vabatahtliku, kes on kogu aasta neile suunatud ülesannetega rakkes. Vabatahtlike arv varieerub hooajati, sest projektide juures on vabatahtlike kaasamisvõime ja -vajadus erinev.

Kust te toimetamiseks raha saate?

Peamiselt on meile abiks haridus- ja teadusministeerium, projektide raames ka teised ministeeriumid ning Euroopa Liidu fondid. Peale selle hakkame järjest rohkem panustama omatulu teenimisse.

Mis on olnud suurim õppetund?

Meile meeldib alati öelda, et pole palju kolmanda sektori organisatsioone, kes on tugeva ja järjepideva huvikaitsetööga suutnud ellu kutsuda põhiseaduse muutmise. Valimisea langetamine oli protsess, mis võttis aega kümme aastat ning mille vilju saime noppida eelmisel aastal. Selle kümnendi sees vahetusid meeskonnad ja juhatused, kuid siht jäi samaks. Seega ühe seisukoha eest seismine nii pika aja jooksul on kindlasti väärt kogemus, mis jääb alatiseks ENLiga. Samas on muidugi iga uus ettevõtmine ja projekt omaette kogemus, sest projektimaailmas tegutsejad teavad ju hästi, kui oluline on korrektsed aruanded ja selleks vajaliku töö maht.

Põnevaim ettevõtmine, mis hetkel käsil?

Hetkel käivad noorteühingute jaoks tähtsad rahastuse läbirääkimised haridus- ja teadusministeeriumiga, kus lepatakse kokku uues ühingute toetussüsteemis ning suurendatakse ka aastaid samaks jäänud toetussummasid. Kõik selle eesmärgiga, et noorteühingutel oleksid piisavad ressursid enda tegevuste elluviimiseks ning nende töötajad oleksid motiveeritud. Uue süsteemi kujundamine on esmakordne kogemus meile kõigile, sest kui jutt läheb raha peale, on arutelud enamasti kõige lühemad. Sel korral aga pole see lahendus.

Peale selle osaleme „Eesti 2035“ katusstrateegia protsessis, kus oleme Riigikantselei partner noorte kaasamisel dokumendi loomisesse. Mainimata ei saa jätta ka eelseisvaid valimisi, mille raames korraldame ENLi „best of best“i ehk vari- valimisi, debatte, osaluskohvikuid, noorte-seminare ning uue lisana ka e-külalistundi. Kümne kuu jooksul lausa 25 sündmust! Kõik ikka selleks, et noorte häält oleks ühiskondlikes protsessides rohkem kuulda!

Mida on teistel vabaühendustel teilt õppida?

Kindlasti seda, kuidas noori efektiivselt enda tegemistesse kaasata. Noored on meie silmis samavõrd oluline sihtgrupp, keda

kaasata, kui mistahes muu eagrupp. Selle tõttu tunnetame ka endas kompetentsi rääkida kaasa noorte osaluse teemadel, sest organisatsioonide jätkusuutlikkuse tagamiseks on vaja pealekasvu ning aktiivsete kodanike kasvatamisel on just vabaühendustel väga suur roll. Selle juures oleme alati valmis appi tulema ning ühinguid koolitama või nõustama.

Kus on teil endal arenguruumi?

Ühingute mõju mõõtmine on asi, millega nii meil kui ka teistel ühendustel on vaja tegeleda. Ajakohase statistika kogumine ja haldamine on midagi, millesse me järjest rohkem panustame, kuid kuna mõju hindamist väga efektiivselt teha on keeruline, siis teistelt õppimine ja ise vaikselt proovimine on see, mis meie oskusi järjest suurendab.

Peale selle muidugi omatulu teenimine, mida oleme sellel aastal koolitustega kasvatanud, aga marginaalid võiksid alati olla suuremad. Kes meist ei sooviks olla vaba projektidest ning teha täpselt seda, mida tahad, siis, kui tahad?

Kui teile antaks üheks aastaks kolm miljonit eurot ja mitte ühtki tingimust selle kasutamisel, siis mida teeksite?

Jätaksime raha valdkonda. Noorteühingutel on tihti piiratud ressursid. Kindlasti suunaksime osa rahast projektifondide loomisesse, mida oma töös oleme edukalt kasutanud. Lihtsustatud korras projektidele rahastuse jagamine on seni olnud üks ENLi leivanumbreid. Kui seda oleks võimalik teha suuremates kogustes, aitaks see Eesti noorte elule palju kaasa.

Aga ära ei unustaks ka klassikalist lähenemist: investeerimist iseendasse, kinnisvara soetamist ning ühes sellega üürikulude elimineerimist aasta eelarvest. Meie jaoks on oluline luua meeskonnale motiveeriv töökeskkond – miljonite puhul oleks see väike pingutus, millel oleks suur mõju kontori sisekliimale ja tagaks keskkonna, kuhu noored tulevikus aina enam sooviksid tööle asuda. Seejuures saaksime ka parandada vea, mis praeguse kontoripinna puhul on – teeksimme selle ligipääsetavaks liikumispuudega inimestele.

Liikmete UUDISED

Kodukant ja Kersti Kaljulaid andsid üle aasta vabatahtlike tunnustused

Tänavu tunnustati aasta vabatahtlikena järgmisi inimesi:

- Ida-Virumaa MTÜ Iisaku Priitahtlik Pääste asutajaliige ja aktivist Janno Vool
- sõrulaste pärimuskultuuri kandja ja edendaja Mari Lepik (MTÜ Sõrvemaa Pärimuse Selts, Saaremaa)
- Raeküla laste lemmik „köögivanaema“ Aime Jõgiste (MTÜ Selts Raeküla, Pärnumaa)
- Viljandimaa Taibukate Teaduskooli eestvedajad Marten Laanisto, Regina Univer ja Katariina Leets
- aktiivselt Toidupanga tegemistesse panustav restoranipidaja ning sommeljee Kristjan Peäske
- Politsei- ja Piirivalveameti Põhja prefektuuri kriminaalbüroo abipolitseinik Illimar Reinbusch
- Kadrina vabatahtliku päästeteenistuse päästja Kevin Volter (Lääne-Virumaa)
- Härjanurme Maarahva Seltsi pikaajaline eestvedaja Karina Kaarepere (Jõgevamaa)
- üle 20 aasta vabatahtlikuna Tallinna Puuetega Inimeste Koja tegevustesse panustanud Rein Järve.

Esimest korda saab tunnustuse ka vabatahtlik, kes on tegutsenud Eesti heaks välismaal: Washingtoni Eesti Seltsi ja Eesti Kultuurfondi Ameerika Ühendriikides juhatuse liige Jane Friis-Raub tuleb ka ise Eestisse auhinda vastu võtma.

Vabatahtlike kaasaja või juhendaja valdkonnas said tunnustuse viis kaasajat:

- Diakooniahaiglas tegevusterapeudina tegutsev ning ainulaadset dementsusega inimeste osakonda Eestis juhtinud Hanna-Stiina Heinmets
- MTÜ Loomuse kaasasutaja ja MTÜ Nähtamatud Loomad asutaja ja juhataja Kristina Mering
- Eestis maailma suurimat robotikafestivali korraldav MTÜ Robotex
- spordivabatahtlike liikumise SCULT asutaja ja eestvedaja Ott Pärna
- Narva ja laiemalt Ida-Virumaa arengule ja tulevikule keskenduva arutelude päeva BAZAR ellukutsuja MTÜ EffectExpert.

Töötajate vabatahtlikku tegevust soodustanud ettevõtete või asutuste kategoorias said tunnustuse Eesti Skautide Ühingu mitmes ettevõtmises toetanud advokaadibüroo Triniti ja Eesti üks suuremaid jäätmekäitlejaid Ragn-Sells, mille töötajad viivad neli korda aastas läbi poolepäevase heategevusliku aktsiooni.

Vabaühenduste Liiduga liitus Eesti LGBT Ühing

Eesti LGBT Ühing on LGBT+ (lesbi, gei, bi, trans ning muu seksuaal- ja sooidentiteediga) inimeste ja nende lähedaste heaks töötav mittetulundusühing, mille visioon seab eesmärgiks tugeva kogukonna ning hooliva ja kaasava ühiskonna, kus indiviide väärtustatakse sõltumata seksuaal- ja/või sooidentiteedist.

Ühingul on kolm peamist tegevust: tugi-teenused ja nõustamine LGBT+ inimestele ning nende lähedastele, huvikaitse ja teavitustöö LGBT+ teemadel.

Ilmus raamat „Kuidas saada ärihundiks? Aktiivse turunduse ja müügi nipid“

7. novembril toimunud sügiskonverentsil „Ärihundist ärilõviks“ tutvustas Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik värskelt ilmunud raamatut „Kuidas saada ärihundiks? Aktiivse turunduse ja müügi nipid“. Tegu on esimese eesti keeles ilmunud käsiraamatuga, mida on võimalik kasutada just sotsiaalsel (või sotsiaalselt vastutustundlikel) ettevõtetel, et rääkida oma lugu ja teha esimesi samme turunduse ja müügi arendamiseks.

SEV kuulutab välja kampaania maailmamutjate leidmiseks

SEV kuulutab välja kampaania „Eesti maailmamutjate TOP 50“, millega otsitakse keskkonnaga maailmamutjad.ee liituma 50 Eestis tegutsevat organisatsiooni või programmi, kes muudavad meie ühiskonda ja elukeskkonda kõigile paremaks. Eeskujuliku profiiliga organisatsioonidele auhinnad!

Мечта об Эстонии

Стр. 2-3

Недавно я был в Сауэ и прошел мимо сидевших на лавке двух подвыпивших мужчин. Когда я немного отошел, один из них заметил: «ну, этот точно не здешний!». Я развернулся и поговорил с ними, и хотя отношение изменилось, мне все же подумалось, что в некотором плане мы действительно живем в разных государствах: они живут в эстонской неизбежности. В неизбежности, где завтрашний день лишь приносит все больше грусти и даже пиво в пластиковых бутылках становится все более труднодоступным из-за роста акцизов, – пишет Микаэль Райхельгауз.

Меня же воспитывали люди, у которых была эстонская мечта. Они или их предки приехали сюда, получили образование, выучили эстонский. Мать стала преподавателем, отец – предпринимателем. Были и взлеты, и падения. Оба они всегда мечтали оставить после себя что-то, что сохранится и в будущем: для отца это бизнес, а для мамы – ее ученики. Другая их инвестиция – это три ребенка, с которыми родители активно занимались больше, чем того требовала школьная программа.

Сценарии будущего предрекают эстонскому рынку труда радикальное экономическое расслоение. Двадцать лет спустя у нас будет образованная элита с высокооплачиваемой работой, квартирой в Каламая, айфоном и кофе за три евро. И прекариат, у которого наличие рабочего места зависит от доступности вакансий. Из перечисленных благ у них только айфон, да и тот с поломанным экраном.

Неравенство как таковое не является проблемой, если доходы растут у всех. Проблема берет начало там, где возникают параллельные общества. Если 20% населения Эстонии живет мечтой, а остальные – неизбежностью, то что-то пошло не так. Я мечтаю об Эстонии, где вне зависимости от текущей экономической ситуации внукам этих мужчин из Сауэ не придется сидеть на той же самой скамейке с пивом в руке. Я мечтаю об Эстонии, где молодежь – прилагая разумные усилия – может переместиться из эстонской неизбежности в эстонскую мечту. Но

такая Эстония не появится сама по себе.

Осенью я стал давать частные уроки математики. Большинство моих учеников, которые учатся на четверки, едва ли справляются с простейшими задачами. Средний результат узкого госэкзамена по математике – 37,4 балла из ста. Это значит, что ученик не понял и половины. Может, у нас много талантливых гуманитариев? Нет! Средний результат экзамена по эстонскому составляет 60,2 балла – средняя тройка. Чем эти люди смогут заниматься в прекрасном цифровом будущем? Есть у нас и другие проблемы: демография, отношения со здешними русскими и т. д.

В Эстонии сейчас прекрасное время – люди богаче, чем когда бы то ни было прежде. Мы являемся мировыми лидерами по гражданским и экономическим свободам. Нас не коснулся затронувший Восточную Европу кризис демократии. Да, есть проблемы, которыми необходимо безотлагательно заниматься, но мы справимся.

Я слышал от нескольких человек, что они готовы умереть за Эстонию. Это прекрасно, но я меряю патриотизм несколькими другими параметрами. Готовы ли вы тратить пару часов в неделю, чтобы сделать что-то полезное для страны или общины? Пожертвовать пару десятков евро, чтобы чья-то жизнь стала лучше? Чтобы быть хорошим гражданином, не нужно ждать шанса совершить подвиг. Достаточно делать повседневную работу немного лучше, чем вчера, общаться со своими детьми на пару часов побольше, больше задумываться о серьезных проблемах. Когда людей действительно будет интересовать образование, демография, экономика и другие большие вопросы – тогда эти темы нельзя будет игнорировать.

Как мы сохранимся?

Стр. 10-17

Это вопрос, ответ на который этой осенью стала искать серия дискуссий, озаглавленных #kuidasmekestame. В фокусе инициативы три крупных темы: рождаемость, миграция и трудовая занятость. Что ждет Эстонию во всех этих областях, – разбирался Андрей Лийметс.

Прогнозы не предвещают хорошего. Тогда как население планеты стабильно растет, то при продолжении наметившихся демографических трендов к концу века мы не сможем никого удивить фразой «нас всего лишь 1,3 миллиона». Из этого числа придется отнять чуть больше трети.

С другой стороны, перед глазами всегда стоит пример Исландии – исландцев еще меньше, чем эстоноземельцев, но они, несмотря на это, отлично справляются и вполне заметны на международной арене. И все же, для государства столь быстрое старение и сокращение населения означает большие проблемы. Будь то человек или машина, кто-то должен работать, а также оказывать услуги и поддерживать систему социальной защиты.

Можно сколько угодно повторять, что 20-с-чем-то-летняя бездетная женщина – опасный антиобщественный элемент, но новых эстонцев взять неоткуда. Моложе люди тоже не становятся, а значит, необходимы изменения для всего общества. И изменения не маленькие.

Готовность заниматься этими изменениями начинается с того, что мы соглашаемся с быстрыми переменами в мире вокруг нас и со старания, чтобы понять природу этих изменений, и с умом и необходимой гибкостью подготовиться к ним. Это не значит, что сине-черно-белый флаг нужно убрать в ящик, сауны перестроить в мечети и вообще потушить свет, когда празднование ЭР100 сойдет на нет. Скорее, необходима содержательная дискуссия о том, как справиться в новых реалиях: с меньшим населением, все возрастающей миграцией и изменяющимся рынком труда.

Гражданское общество по-прежнему нуждается в поддержке государства

Стр. 18-19

Этой осенью Целевой капитал гражданского общества отметил свое десятилетие. Руководитель KÜSK Агу Лайус рассматривает, что изменилось во взаимоотношениях НКО и государства, и что еще предстоит сделать.

В конце 90-х казалось, что произошедшие в обществе изменения необратимы и в Эстонии сильное гражданское общество. Многие иностранные доноры ушли и деятельность ряда объединений сошла на нет. Пробудились и новые организации, которые вступили в диалог с правительством и парламентом Эстонии с целью создания программ финансирования НКО и доступа к механизмам ЕС. Постепенно круг возможностей получения поддержки расширился.

Репутация НКО улучшалась. Деньги тоже выделялись, но объединения были слабы, поскольку деятельность иссякала с окончанием проекта. Совершенно ясно, что общественным объединениям необходима дополнительная поддержка, чтобы стать стабильным партнером и частью общества. Для этого объединениям нужно сотрудничать, анализировать проблемы и находить решения. Так был создан Круглый стол НКО, составивший впоследствии Концепцию развития гражданского общества. Основанный на Концепции KÜSK за десять лет поддержал множество объединений, ставших влиятельнее и сильнее: появились устойчивые мероприятия, коалиции, деятельные организации по защите интересов, социальные предприятия и т. д.

Однако есть множество возможностей для развития: среда для деятельности НКО не идеальна. Появляются новые вызовы: в сфере устойчивого развития, демократии и прав человека. Государственные программы и фонды нуждаются в анализе и адаптации в соответствии с нуждами НКО. Для этого необходимы общие цели деятельности.

KÜSK готов к этим процессам: он должен стать еще более инновационным донором и находить решения, которые помогут повысить влияние объединений, сделать их заметнее и активнее вовлекать в разработку политики. Хорошая возможность – текущее составление программы развития гражданского общества. В ходе этого процесса нужно определить, чего НКО ждут от государства, и как достичь этих целей.

Märka vabatahtlikku!

Matias Tammet

Aasta lõpus anti tavapäraselt üle hulk tunnustusi ägedatele inimestele, kes Eesti ühiskonna hüvanguks rohkelt head teinud. Teiste seas tunnustasid Kodukant ja president Kersti Kaljulaid aasta vabatahtlikke, kodanikupäeval pärjati aga aumärgiga 15 tubli kodanikku. Aasta kodaniku-na tunnustati Teeme Ära Maailmakoristuspäeva üht eestvedajat Eva Truuverki.

Palju õnne!

Amo Mikkor

